

Nr 18

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret skrivelse den 16 oktober 1958 med överlämnande av betänkande med förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande jämte i ärendet väckta motioner.

I skrivelse den 23 maj 1957 (nr 289) till fullmäktige i riksgäldskontoret uppdrog riksdagen åt fullmäktige att föranstalta om en allsidig och förut-sättningslös utredning av frågan om ersättning för riksdagsmannaskapets fullgörande och därmed sammanhängande frågor. Den 8 augusti samma år tillkallade fullmäktige i anledning härav landshövdingen Th. E. N. Bergquist, tillika ordförande, förbundsordföranden H. Adamsson, andre ordföranden i Landsorganisationen H. B. Blomgren, direktören i Lantbruksförbundet C. W. Curtman, generaldirektören B. E. Johnsson och disponenten B. E. F. Petré att verkställa utredningen.

Sedan utredningen efter slutfört uppdrag avgivit betänkande med förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande överlämnade riksgäldsfullmäktige med skrivelse den 16 oktober 1958 betänkandet till riksdagen. Båda kamrarna hänvisade påföljande dag fullmäktiges skrivelse till konstitutionsutskottet.

Andra kammaren hänvisade vidare den 28 i samma månad till utskottet en av herr *Dickson* väckt motion, nr B 261, i vilken hemställes, att riksdagen vid sitt ställningstagande till det i betänkandet framlagda förslaget till stadga angående ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande måtte besluta sådan ändring däri, att riksdagsmans arvode och avdragen därå icke skall följa förändringar i löner och avdrag av närmast motsvarande storlek för statliga befattningshavare.

Behandlingen av riksgäldsfullmäktiges skrivelse samt nämnda motion har uppskjutits till innevarande riksdag.

I särskilt memorial har utskottet anhållit om uppskov till höstsessionen med behandlingen av riksgäldsfullmäktiges skrivelse i vad ärendet avser pensionsreglering åt riksdagsmännen och deras efterlevande. I övriga delar upptager utskottet nu ärendet till behandling.

I samband härmed upptager utskottet vidare till behandling den inom andra kammaren väckta, till utskottet hänvisade motionen, nr 245, av herr *Dickson*, i vilken hemställes »att riksdagen må hos regeringen begära att

ett utomparlamentariskt organ måtte utses och beredas tillfälle att uttala sig om det sätt på vilket spørsmålet om 1958 års arvode till andra kammarens vid junivalet återvalda ledamöter lösts».

Det av utredningen framlagda betänkandet fogas såsom bilaga till detta utlåtande. Beträffande motionernas motivering får utskottet hänvisa till desamma.

I § 23 riksdagsordningen stadgas, att ledamot av riksdagen äger av statsmedel åtnjuta arvode och reseersättning samt att närmare bestämmelser härom meddelas i en av Konungen och riksdagen samfällt beslutad stadga. Lagrummet fick sin nuvarande lydelse år 1941. Samma år antogs stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande. Enligt stadgans ursprungliga lydelse skulle i arvode till riksdagsman, bosatt å riksdagsorten, utgå 750 kronor i månaden och till annan riksdagsman 1 000 kronor i månaden under tid då frågor, som Konungen förelagt riksdagen, var beroende på dennas prövning, vid lagtima riksdag dock för minst fyra månader. Stadgan ändrades i olika avseenden åren 1942, 1944 och 1945. Genom dessa ändringar påverkades icke de år 1941 bestämda arvodesbeloppen.

Vid införandet av 1941 års bestämmelser om arvodesbeloppen gällde jämlikt 33 § sista stycket kommunalskattelagen, att den som åtnjöt arvode för deltagande i riksdag å annan ort än där han varit bosatt ägde såsom omkostnad för uppdragets fullgörande avdraga två tredjedelar av det belopp, varmed arvodet utgått. Stadgandet ägde tillämpning både vid taxering till kommunalskatt och, på grund av hänvisning i förordningen om statlig inkomst- och förmögenhetsskatt, vid taxering till sådan skatt.

I betänkande med förslag angående riksdagens arbetsformer, avgivet år 1947 av inom justitiedepartementet tillkallade sakkunniga (SOU 1947: 79), framhölls bland annat, att en önskvärd koncentration i riksdagsarbetet skulle främjas, om riksdagsarvodena gjordes fasta. Förslag härom framlades också av de sakkunniga. Enligt förslaget skulle arvoden bestämmas för år och utgöra 9 000 kronor för riksdagsmän bosatta i Stockholm och 12 000 kronor för övriga riksdagsmän. Av det lägre arvodet skulle 80 % och av det högre hälften utgöra beskattningsbar inkomst.

I proposition nr 133 till 1949 års riksdag framhöll föredragande departementschefen bland annat, att en övergång till fasta årsarvoden borde äga rum. Han framhöll vidare, att det ekonomiska läget påkallade stark återhållsamhet i fråga om löne- och arvodesregleringar för alla samhällsgrupper. Med hänsyn härtill hade han funnit sig icke för det dåvarande vara beredd föreslå någon höjning av riksdagsmännens arvoden i trots av att en sådan i och för sig vore motiverad. I propositionen föreslogs, att till grund för fastställandet av årsarvodenas storlek för de olika kategorierna

riksdagsmän skulle läggas de belopp, varmed arvoden de facto utgått under 1948 års riksdag. På förslag av konstitutionsutskottet (utl. 1949: 23), som anslöt sig såväl till departementschefens uttalande mot en arvodeshöjning som till den i propositionen föreslagna grunden för arvodenas fixering, bestämdes dessa till 6 650 kronor per år för de riksdagsmän, som var bosatta i riksdagsorten, och till 8 866 kronor för övriga riksdagsmän. Utskottet betecknade uttryckligen detta bestämmande av arvoden såsom provisoriskt. Riksdagen beslöt i enlighet med utskottets förslag. Ingen ändring vidtogs i den förutnämnda bestämmelsen i 33 § kommunalskattelagen, på grund av vilken två tredjedelar av det högre arvodet finge avdragas vid taxering.

Sedan en övergång till fria lönerörelser ägt rum, framlades i proposition nr 132 till 1951 års vårriksdag förslag till omreglering av riksdagsmännens arvoden. De i 1947 års ovan nämnda sakkunnighetänkande förordade arvodesbeloppen 9 000 respektive 12 000 kronor föreslogs där skola bli gällande. Kompensation för den sedan dess inträffade levnadskostnadsstegringen skulle enligt propositionen åstadkommas genom att av det högre arvodet två tredjedelar samt av det lägre hälften såsom omkostnader för uppdragets fullgörande gjordes skattefria.

Enligt riksdagens i maj 1951 fattade beslut blev riksdagsmannaarvodet fixerat till 9 000 kronor för riksdagsmän bosatta i Stockholm eller på 15 kilometers avstånd från dess centrum samt till 12 000 kronor för övriga riksdagsmän. Av det högre arvodet fick två tredjedelar och av det lägre en tredjedel avdragas vid inkomsttaxering. Dessa arvoden utgick för tiden från och med den 1 januari 1951. Höjningen kom alltså riksdagens ledamöter till godo retroaktivt.

En ny revision av bestämmelserna om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande vidtogs genom beslut av 1954 års riksdag. Då uppdelades arvodet dels i ett beskattningsbart grundarvode och dels i kostnadsersättning, vilken jämlikt särskilt stadgande i kommunalskattelagen (32 § 3 mom.) icke skulle vara skattepliktig inkomst. Grundarvodet bestämdes till 9 000 kronor per år för alla riksdagsmän. Kostnadsersättningen skulle utgå med 3 000 kronor till dem som var bosatta i Stockholms stad eller i ett område, som begränsades av en cirkel, dragen på femton kilometers avstånd från Gustav Adolfs torg i Stockholm, samt med 8 000 kronor för övriga. I sitt till grund för riksdagens beslut liggande memorial (nr 5) framhöll konstitutionsutskottet, att kostnadsersättningen avvägs icke blott med hänsyn till riksdagsledamöternas direkta kostnader under sessionerna utan även med hänsyn till de utgifter av mångahanda slag, som riksdagsledamöterna också mellan sessionerna hade att vidkännas i egenskap av ortens folkrepresentanter. Arvodet skulle utbetalas med en tolfedel varje kalendermånad. Även denna gång bestämdes att de nya bestämmelserna skulle tillämpas retroaktivt, nämligen från och med den 1 januari 1954.

På konstitutionsutskottets förslag beslöt riksdagen år 1957 att höja grundarvodet till 12 000 kronor per år. I sitt till grund för detta beslut liggande, av riksdagen godkända utlåtande (nr 18) anförde utskottet bland annat:

Vid den omprövning av frågan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, som utskottet företagit, har utskottet blivit övertygat om önskvärdheten av en förutsättningslös utredning i ämnet. Utredningsarbetet bör anförtros en av fullmäktige i riksgäldskontoret tillsatt, allsidigt sammansatt kommitté. Denna bör i sitt arbete ha tillgång, antingen genom ledamöter eller genom eljest tillkallad expertis, såväl till personer med grundlig kännedom om riksdagen och dess arbetsformer som till personer med erfarenhet av löne- och andra därmed sammanhängande frågor på arbetsmarknaden.

Bland frågor, som kommittén bör upptaga till behandling, må först nämnas spörsmålet, huru ersättningen till riksdagsmän bör avvägas med hänsyn såväl till riksdagsarbetets speciella natur som till önskvärdheten av att personer av ekonomiska skäl icke komma att anse sig förhindrade mottaga riksdagsmannauppsdrag. Detta uppsdrag medför sålunda ofta för sin innehavare, att hans ordinarie inkomst helt eller delvis bortfaller. En undersökning av inkomstbortfallets storlek och verkan bör därför komma till stånd. Vidare finner utskottet erforderligt att till prövning upptages spörsmålet om den lämpliga avvägningen mellan riksdagsmännens grundarvode och deras kostnadsersättning, den senare skattefri. Avvägningen mellan de två olika belopp, varmed nämnda ersättning för närvarande utgår, torde likaledes böra omprövas.

Som inledningsvis nämnts tillsattes härefter de sakkunniga, vilka avgav det såsom bilaga härvid fogade betänkandet. Enligt det i betänkandet framlagda förslaget till stadga för riksdagsmannauppsdragets fullgörande skall arvode till samtliga riksdagsledamöter utgå med 24 000 kronor per år. Arvodets belopp skall förändras enligt samma grunder som lön av motsvarande storlek åt statsanställda. Ledamöter, som innehar allmän tjänst, skall vidkännas reduktion å arvodet om de icke åtnjuter tjänstledighet på grund av riksdagsarbetet med 375 kronor för månad under tid, då session pågår, och eljest med 750 kronor för månad. De sakkunniga uttalar, att skäl talar mot att riksdagsmannaarvode utgår till statsråd, då riksdagsarbetet utgör en normal del av dennes arbete. Statsrådslönen borde enligt de sakunniga anpassas så, att den ger full kompensation för allt arbete ett statsråd utför. Något förslag beträffande statsråden framlägger de sakkunniga dock ej. Riksdagsledamöterna föreslås efter sin mantalsskrivningsort hänföras till tre traktamentszoner. Till traktamentszon 1 skall höra ledamöter bosatta i Stockholm eller högst 25 kilometer fågelvägen från riksdagshuset, till traktamentszon 2 ledamöter bosatta 25—50 kilometer fågelvägen från riksdagshuset samt i längre bort liggande delar av Malmöhus län och till traktamentszon 3 övriga ledamöter. Till ledamöterna i zon 1 skall intet traktamente utgå. Till övriga ledamöter skall utgå traktamente, beräknat med hänsyn till den tid under vilken de kan antagas vistas i Stockholm

och efter de grunder i övrigt som gäller för statsanställda. Med de bestämmelser, som för närvarande gäller, skulle de föreslagna reglerna medföra att ledamöterna i traktamentszon 2 erhöi 3 100 kronor i traktamente medan de i zon 3 erhöi 4 000 kronor för år. Då traktamentena för de statsanställda kommer att höjas från och med den 1 juli i år skulle detta direkt föranleda motsvarande höjning för riksdagsledamöter. De föreslagna traktamentena avses endast täcka de med vistelsen på annan ort direkt förbundna kostnaderna och vara skattefria.

Beträffande avdrag vid frånvaro från riksdagen gäller nu att riksdagsman, som är förhindrad att delta i riksdagsgöromålen, skall för tid varmed frånvaron överstiger 30 dagar vidkännas avdrag å grundarvodet med en fjärdedel och å kostnadsersättningen med hälften. Efter ett års frånvaro utgår intet arvode. De sakkunniga har i detta hänseende föreslagit detaljerade bestämmelser, i huvudsak innebärande att arvodet efter trettio dagars frånvaro för annat ändamål än offentligt uppdrag skall bortfalla. Vid sjukdom skall dock reduktion ske successivt, så att arvodet skall utbetalas från den trettioförsta till den etthundraåttonde dagen med 75 % och från sistnämnda dag till den trehundra sextiofemte med 50 %. Efter ett års frånvaro föreslås intet arvode utgå. Beträffande traktamentet har föreslagits att sådant för dag icke skall utgå, då ledamot på grund av offentligt uppdrag ej kan delta i riksdagsgöromålen och uppbär traktamentsersättning från annat håll. Vid frånvaro på grund av sjukdom föreslås traktamente för dag bortfalla från och med den trettioförsta dagen och traktamente för natt från och med den nittioförsta dagen. Vid frånvaro på grund av annat skäl än nu nämnts skall traktamente för dag ej utgå om frånvaron överstiger trettio dagar i en följd. Vid fortsatt frånvaro därefter skall ej heller traktamente för natt utgå, såvida kanslideputerade ej på grund av särskilda omständigheter medgiver detta.

Talmännens representationsbidrag, som nu utgår med 5 000 kronor för år, föreslås höjda till 8 000 kronor för år. Ledamöterna i utrikesnämnden och deras suppleanter uppbär när de sammanträder mellan riksdagssessionerna nu traktamentsersättning för sammanträdesdag med 25 kronor, om de är bosatta på sammanträdesorten, och eljest med 50 kronor. De sakkunniga föreslår för motsvarande fall att traktamentsersättning enligt de ställiga bestämmelserna jämte ett sammanträdesarvode om 25 kronor för dag skall utgå.

I riksdagsledamöternas rätt till resor på det allmännas bekostnad föreslås ingen ändring.

Utskottet

Riksdagen är numera regelmässigt årligen samlad till två sessioner om sammanlagt cirka 200 dagar. Under den tid session pågår är riksdagsledamöterna i allmänhet sysselsatta med sammanträden i riksdagen under

fyra dagar i veckan, dock att alla vardagar ofta tages i bruk under slutet av sessionerna. Men den tid, som åtgår till sammanträden, är icke avgörande för bedömningen av riksdagsledamotens arbetsbörda. Ett betydande arbete måste ledamoten ägna åt att sätta sig in i de olika frågorna genom att taga del av riksdagstryck och annat material. Den kontakt med hembygden och det intresse för dess problem, som är naturligt för en riksdagsman, tar också tid i anspråk. Riksdagsarbetet är vidare till sin art sådant, att det splittrar annan verksamhet. Även mellan sessionerna är det därför understundom svårt för riksdagsmän att utöva yrkesverksamhet. Den utredning de sakkunniga företagit styrker också, att icke så få riksdagsmän varit tvungna lämna sitt yrke och nästan helt blivit ekonomiskt beroende av sitt riksdagsmannaupdrag. Detta gör att riksdagsmannaarvodet bör sättas till ett sådant belopp, att det ger en med hänsyn till uppdragets natur rimlig bärning för den som saknar andra inkomster. Ingen bör av ekonomiska skäl behöva avstå från att bli riksdagsman. Riksdagsmannaskapets karaktär av förtroendeuppdrag medför dock, att arvodet icke bör sättas så högt att det ter sig direkt ekonomiskt lockande. Utifrån dessa utgångspunkter anser utskottet det av de sakkunniga föreslagna arvodesbeloppet, 24 000 kronor för år, som skäligt. Detta är även, som de sakkunnigas utredning visar, internationellt sett jämförelsevis lågt.

Fullgörande av riksdagsmannaupdraget måste anses gå före utövande av riksdagsmannens yrke. Att differentiera arvodet med hänsyn till hans inkomst från annat håll bör därför icke komma i fråga. Alla riksdagsmän bör sålunda erhålla lika högt arvode och löneavdrag i förekommande fall verkställas i den tjänst riksdagsmannen har vid sidan av riksdagsmannaupdraget. Vad angår statstjänstemän anser sig emellertid utskottet — med hänvisning till vad ovan anförts om riksdagsmannaupdragets nuvarande omfattning — böra understryka vikten av att dessa i erforderlig utsträckning erhåller ledighet från sina tjänster, Kungl. Maj:t eller vederbörande ämbetsmyndighet obetaget att för riksdagstiden å sin sida föreskriva tjänstledighet, där sådan finnes nödig eller lämplig för förvaltningens ostörda fortgång. — Vad som sagts om de statsanställda gäller ej utan vidare de av statsrådets ledamöter, som är riksdagsmän. Riksdagsarbetet ingår nämligen som ett naturligt led i deras arbete som statsråd. Statsrådslönen borde därför, som de sakkunniga framhållit, vara så avvägd, att den ger full kompensation för hela det arbete ett statsråd utför.

Mot bakgrund av vad ovan sagts om att arvodet bör motsvara en med hänsyn till uppdragets karaktär rimlig inkomst är det naturligt, att förändringar i den allmänna lönenivån bör få återverkningar även på riksdagsmannaarvodet. Att vid varje förändring i denna göra lagändringar ter sig onödigt omständligt. Med hänsyn till riksdagsmannaupdragets natur är det emellertid mindre lämpligt att genom någon form av automatik anknyta arvodet till en viss grupp löntagare. I första hand bör dock jäm-

förelse göras med statstjänstemän i motsvarande inkomstläge. Utskottet förordar därför, att kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän gives befogenhet att besluta om det tillägg eller avdrag å arvodet, som betingas av förskjutningar i det allmänna löneläget. Före sitt beslut i fråga som här avses bör kanslideputerade och talmännen på lämpligt sätt höra representanter för arbetsmarknadens parter, vilkas mening torde antecknas i kanslideputerades protokoll. Härigenom vinnnes, att utanför riksdagen stående personer får möjlighet att yttra sig i fråga om ändring av arvodets storlek. Med vad sålunda anförts torde yrkandet i motionen B II: 261 vid föregående års senare riksdag få anses besvarat.

Det av utskottet framlagda förslaget bygger givetvis på de förutsättningar som nu är för handen. Skulle en framtida revision av riksdagens organisation eller arbetsformer medföra väsentliga förändringar bör en omprövning ske av riksdagsmannaarvodets storlek.

Den del av den nuvarande ersättningen, som benämnas kostnadsersättning och som jämlikt särskilt stadgande i kommunalskattelagen icke är beskattningsbar, är avsedd att motsvara, för riksdagsmän utanför stockholmsregionen levnadskostnadsfördyringen (traktamente) samt dessutom, för alla riksdagsmän de kostnader, som de därutöver har för sitt uppdrag.

För bestridande av sistnämnda omkostnader, som kan vara av varierande storlek, anser utskottet, i anslutning till de sakkunniga, att någon särskild ersättning ej längre bör utgå enligt stadgan. Detta innebär, att avdrag vid inkomsttaxeringen för sådana kostnader bör bedömas enligt skatteförfattningarnas allmänna regler. Utskottet vill i detta sammanhang framhålla, att bevillningsutskottet — enligt vad konstitutionsutskottet inhämtat — i anledning av motionerna I: 156 och II: 199 kommer att föreslå ändrad lydelse av 32 § 3 mom. kommunalskattelagen.

Vid sidan av arvode bör därför framdeles endast utgå traktamente som ersättning för fördyrade levnadsomkostnader. Vad angår dess storlek anser utskottet, att det ungefärligen bör motsvara vad som tillkommer statstjänstemän. Att utforma reglerna i direkt anknytning till vad som gäller för dessa bör dock, som tidigare framhållits om arvodet, med hänsyn till riksdagsmannaupdragets speciella karaktär ej komma i fråga. Liksom beträffande arvodet bör kanslideputerade och talmännen ha möjlighet att anpassa traktamentsbeloppet i huvudsak efter den utveckling, som förekommer för löntagare, därvid motsvarande förfaringsätt bör komma i fråga. De riksdagsledamöter, som bor utanför stockholmsregionen, måste givetvis med hänsyn till sin boningsort vara borta från hemmet i skiftande omfattning. Det är emellertid av många skäl svårt att göra rättvisande gränsdragningar i fråga om traktamente till dessa ledamöter. Riksdagsmän från övre Norrland, som bor nära flygplats med direktförbindelse till Stockholm, har t. ex. ofta lättare att komma till riksdagen än sådana, som bor i Mellan- eller Sydsverige på orter med dåliga kommunikationer. Ett enhetligt trak-

tamente för alla riksdagsmän utanför stockholmsregionen bör därför utgå. Detta bör sättas till ett belopp motsvarande 540 kronor för månad, då session pågår. För en riksdag, samlad 200 dagar om året, kommer sålunda traktamentet att uppgå till 3 600 kronor. Genom att bestämma traktamentet efter den tid riksdagen faktiskt är samlad, kommer särbestämmelser om traktamente icke att behövas för det fall riksdagen inkallas till extra session.

Av principen att traktamente skall motsvara blott levnadskostnadsfördyringen å riksdagsorten följer, att de riksdagsledamöter, som bor i Stockholm eller dess omgivning, icke skall erhålla traktamente. Vid bestämmandet av stockholmsregionen uppstår emellertid gränsdragningsproblem. Å ena sidan är kommunikationerna nu så goda för vissa orter även relativt långt från Stockholm att det endast i undantagsfall förekommer, att riksdagsmän därifrån behöver övernatta i staden. Att utgiva fullt traktamente till dessa kan framstå som en överkompensation för levnadskostnadsfördyringen. Å andra sidan finnes fortfarande Stockholm relativt närbelägna platser, som i kommunikationshänseende är dåligt tillgodosedda. Det är sålunda även här svårt att angiva ett visst avstånd från riksdagshuset som normerande för traktamentet. Att göra en generell gränsdragnings, grundad på den tid vederbörande måste antagas vara borta från hemmet, är svårt. Det mest rättvisande resultatet torde uppnås om man inom ett relativt vidsträckt område har möjlighet att med hänsyn till omständigheterna i varje fall bestämma huruvida och i vilken utsträckning traktamente skall utgå. Utskottet förordar därför en sådan ordning och föreslår, att detta område avgränsas av en cirkel, dragen på ett avstånd av 70 kilometer från riksdagshuset i Stockholm eller från den byggnad, där riksdagen eljest sammanträder.

Det torde böra uppdragas åt kanslideputerade att bestämma om och till vilket belopp traktamente skall utgå inom nämnda område. De deputerade bör därvid bestämma schablonbelopp efter skälighet med beaktande av den utsträckning vederbörande riksdagsman antages vara borta från hemmet. Till riksdagsmän bosatta i själva Stockholm eller inom ett område, som begränsas av nuvarande cirkel, dragen på 15 kilometers avstånd från riksdagshuset, bör traktamente dock icke kunna utgå. I undantagsfall kan det vara skäligt, att fullt traktamente utgår för dem som bor inom 70-kilometersområdet. Den ordning beträffande stockholmsområdet, som utskottet ovan förordat, förutsätter att traktamentsfrågan bedömes med hänsyn till belägenheten av den fastighet, där riksdagsmannen är bosatt, och icke till den där han är mantalsskriven, även om dessa i regel kommer att sammanfalla.

Reglerna om avdrag vid frånvaro från riksdagsarbetet bör icke vara alltför komplicerade. Den som är frånvarande från riksdagsarbetet på grund av offentligt uppdrag, oavsett om detta lämnats av Kungl. Maj:t

eller riksdagen, torde ej böra vidkännas avdrag å ersättningen från riksdagen. Om riksdagsman av annan anledning är förhindrad att delta i riksdagsarbetet, synes arvudet böra minskas med en fjärdedel för den tid, varmed frånvaron i följd överstiger 30 dagar. Efter 30 dagars frånvaro bör traktamentet i detta fall minskas med hälften. Efter 90 dagars frånvaro för annat än offentligt uppdrag torde något traktamente ej böra utgå och efter ett år ej heller något arvode förrän riksdagsmannen åter intar sin plats i riksdagen.

Utskottet har icke funnit skäl föreslå någon saklig ändring i de regler, som nu gäller om ersättning för sammanträden mellan riksdagssessionerna till ledamöterna i utrikesnämnden och deras suppleanter.

De representationsbidrag talmännen nu uppbär torde understundom vara otillräckliga. Utskottet vill därför förorda, att representation, som talmännen liksom även andra riksdagens organ utövar å riksdagens vägnar, ersättes direkt av riksgäldskontoret. Emellertid bindes talmännen i särskild omfattning vid riksdagsarbetet. Utskottet förordar därför, att för tid, då riksdagen håller session, åt dem utbetalas tilläggsarvode med belopp, motsvarande 1 000 kronor för månad.

De sakkunniga har utan att framlägga något förslag berört frågan om ersättning åt riksdagsman vid upplösning av riksdagen. Utskottet finner sig bl. a. med hänsyn till det arbete som bedrivs av författningsutredningen ej nu böra föreslå någon reglering av denna fråga. Om den skulle aktualiseras torde den få lösas genom specialreglering med hänsyn till omständigheterna. Utskottet vill i detta sammanhang avstyrka det i motionen II: 245 framställda yrkandet.

De nya reglerna torde i princip böra tillämpas från och med den 1 januari 1959. Då talmännens representationsbidrag för år 1959 redan utbetalats, torde de nya bestämmelserna beträffande talmännens tilläggsarvoden böra träda i kraft först den 1 januari 1960. Då de nya reglerna såtillvida innebär en skärpning, att det område runt Stockholm, inom vilket ersättning för levnadskostnadsfördyring ej utgår, vidgats, synes det skäligt, att under år 1959 den nuvarande gränsen för stockholmsområdet bibehålles.

Utskottet, som erinrar om att det i särskilt memorial kommer att anhålla om uppskov till höstsessionen med behandlingen av frågan om ny pensionsreglering för riksdagsmännen och deras efterlevande, får såunda hemställa,

A) att riksdagen i anledning av riksgäldsfullmäktiges till utskottet vid föregående års senare riksdag hänvisade skrivelse den 16 oktober 1958 med överlämnande av betänkande med förslag angående ersättning för riksdagsmannauppslagets fullgörande, såvitt ärendet avser annat än pensionsreglering till riksdagsmännen och deras efterlevande, för sin del antager följande såsom *utskottets förslag* betecknade

Förslag

till

Lag

angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande

Härigenom förordnas, att 1—6 §§ stadgan den 21 februari 1941 om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

(Nuvarande lydelse)

1 §.

Riksdagsman åtnjuter arvode från och med den dag, då han tager plats i riksdagen, till och med den dag, då riksdagsmannauppsdraget upphör.

Arvodet utgöres av grundarvode och ersättning för de med riksdagsmannauppsdraget förenade kostnaderna (kostnadsersättning).

Grundarvode utgår med 12 000 kronor för år.

Kostnadsersättning utgår med 3 000 kronor för år, om riksdagsmannen är bosatt i Stockholms stad eller inom ett område, som begränsas av en cirkel, dragen på femton kilometers avstånd från Gustav Adolfs torg i Stockholm, samt eljest med 8 000 kronor för år. Skulle riksdagen sammanträda å annan ort än Stockholm, utgår dock kostnadsersättningen till riksdagsman, som är bosatt å sammanträdesorten, med 3 000 kronor för år och till annan riksdagsman med 8 000 kronor för år.

(Utskottets förslag)

1 §.

1 mom. Riksdagsman åtnjuter ersättning för riksdagsmannauppsdraget från och med den dag, då han tager plats i riksdagen, till och med den dag, då riksdagsmannauppsdraget upphör.

Ersättning utgöres av arvode och i fall som nedan sägs traktamente.

Arvode utgår med 24 000 kronor för år.

Traktamente utgår under tid, då riksdagen håller session, med belopp motsvarande 540 kronor för månad till riksdagsman, som är bosatt på längre avstånd än sjuttio kilometer fågelvägen från riksdagens hus. Annan riksdagsman än nu sagts, vilken är bosatt på längre avstånd än femton kilometer fågelvägen från riksdagshuset, må av kanslideputerade tillerkännas traktamente med högst nämnda belopp.

¹ Senaste lydelse, se beträffande 1 § 1957:170, beträffande 2 och 6 §§ 1954:96, beträffande 3 och 5 §§ 1951:507 samt beträffande 4 § 1949:232.

(Nuvarande lydelse)

(Utskottets förslag)

Vid tillämpning av bestämmelserna i fjärde stycket skall riksdagsman anses vara bosatt där han är mantalsskriven.

2 mom. Kanslideputerade, tillika med kamrarnas talmän, äga besluta sådant tillägg eller avdrag å arvode och traktamente, som svarar mot förändringar i löner och traktamenten till befattningshavare i statens tjänst.

2 §.

Blir riksdagsman förhindrad deltaga i riksdagsgöromålen, skall han för tid, varmed frånvaron i en följd överstiger trettio dagar, vidkännas avdrag å grundarvodet med en fjärdedel och å kostnadsersättningen med hälften av vad eljest skolat under samma tid utbetalas. Har ett år förflutit, sedan riksdagsman sist deltog i riksdagsarbetet, skall där-
efter, intill dess han åter intager sin plats i riksdagen, intet arvode utgå.

2 §.

Blir riksdagsman av annan anledning än offentligt uppdrag förhindrad deltaga i riksdagsgöromålen, skall han för tid, varmed frånvaron i en följd överstiger trettio dagar, vidkännas avdrag å arvodet med en fjärdedel och å traktamentet med hälften av vad eljest skolat under samma tid utgå; efter nittio dagars frånvaro skall intet traktamente utgå till honom och efter ett års frånvaro ej heller något arvode.

3 §.

Riksdagsman äger på det allmännas bekostnad företaga resor å statliga och enskilda järnvägar.

Riksdagsman, som åtnjuter det i 1 § angivna högre arvodet, äger jämväl vid begagnande av annat färdmedel än i första stycket sagts på det allmännas bekostnad resa till och från riksdagen samt under tid, då riksdagen håller session, mellan riksdagsorten och hemorten.

3 §.

Riksdagsman, till vilken utgår traktamente enligt 1 § 1 mom., äger jämväl vid begagnande av annat färdmedel än i första stycket sagts på det allmännas bekostnad resa till och från riksdagen samt under tid, då riksdagen håller session, mellan riksdagsorten och hemorten.

(Nuvarande lydelse)

4 §.

Kamrarnas talmän erhålla representationsbidrag med 5 000 kronor för år.

5 §.

Ledamot av utrikesnämnden, så ock suppleant, åtnjuter under tid, då riksdagen ej håller session, dels ersättning för kostnaden för resa till och från sammanträde med nämnden, dels ock traktamentsersättning för varje sammanträdesdag med 25 kronor, om ledamoten eller suppleanten under riksdagssession å ort, där nämnden sammanträder, skulle uppburit det i 1 § angivna lägre arvodet, samt eljest med 50 kronor.

6 §.

Arvode utbetalas med en tolfedel varje kalendermånad.

(Utskottets förslag)

4 §.

Kamrarnas talmän erhålla under tid, då riksdagen håller session, tilläggsarvode med belopp motsvarande 1 000 kronor för månad.

5 §.

Ledamot av utrikesnämnden, så ock suppleant, åtnjuter under tid, då riksdagen ej håller session, dels ersättning för kostnaden för resa till och från sammanträde med nämnden, dels ock traktamente för varje sammanträdesdag med 50 kronor, om ledamoten eller suppleanten under riksdagssession å ort, där nämnden sammanträder, skulle ha uppburit traktamente enligt 1 § 1 mom., samt eljest med 25 kronor.

6 §.

Arvode enligt 1 § skall till en tolfedel anses hänföra sig till varje kalendermånad.

Ersättning enligt 1—5 §§ utbetalas månadsvis.

Denna lag skall lända till efterrättelse från och med den 1 januari 1959; dock att bestämmelserna i 1 § om traktamente och i 4 § om tilläggsarvode skola träda i kraft den 1 januari 1960.

Under år 1959 skall i fråga om traktamente gälla, att riksdagsman, som är mantalsskriven utanför Stockholms stad eller ett område, som begränsas av en cirkel, dragen på femton kilometers avstånd från

*(Nuvarande lydelse)**(Utskottets förslag)*

Gustav Adolfs torg i Stockholm, skall erhålla traktamente med belopp motsvarande 540 kronor för månad under tid, då riksdagen håller session.

B) att motionen B II: 261 vid föregående års senare riksdag måtte anses besvarad med vad utskottet ovan anfört och hemställt.

C) att motionen II: 245 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 20 maj 1959

På konstitutionsutskottets vägnar:

BENGT ELMGREN

Närvarande:

från första kammaren: herrar Elmgren, Damström, Ollén, Georg Pettersson, Torsten Andersson, Olsén, Sveningsson, Lundström, Dahl och Axel Emanuel Andersson; samt

från andra kammaren: herrar Pettersson i Norregård, Norén, Spångberg, Magnusson i Tumhult, Jonsson i Haverö, Andersson i Linköping, fru Sjöqvist, fru Thunvall, herrar Gustafsson i Borås och Anderson i Sundsvall.

Särskilt yttrande

av herrar *Sveningsson*, *Magnusson* i Tumhult och fru *Sjöqvist*, vilka anfört.

I utlåtandet uttalas, att då riksdagsmannaarvodet bör motsvara en med hänsyn till uppdragets karaktär rimlig inkomst, bör förändringar i den allmänna lönenivån få återverkningar även på riksdagsmannaarvodet, varvid jämförelsen »i första hand bör — — — göras med statstjänstemän i motsvarande inkomstläge». Med hänsyn till uppdragets natur är det emellertid mindre lämpligt att genom någon form av automatik anknyta arvodet till en viss grupp löntagare. En jämförelse mellan riksdagsmannauppgiftet, ett tidsbestämt förtroendeuppdrag, och en statstjänstemannabefattning är nämligen icke motiverad. Riksdagsmannauppgiftet är av sådan natur, att det icke kan eller bör jämföras med en statstjänst. Enligt vår mening borde

därför sist anförda här citerade uttalande ha utgått ur utlåtandet. Ovan anförda uttalanden i utlåtandet synes för övrigt motstridande. Vidare borde utskottet ha givit klarare uttryck åt uppfattningen att endast mera väsentliga förskjutningar i det allmänna löneläget bör medföra förändringar i riksdagsmannaarvodet. Vi har sålunda ansett, att lydelsen av 1 § 2 mom. och den därtill hörande motiveringen bort jämkas i enlighet med det anförda.

RIKSDAGSARVODENA

BETÄNKANDE MED FÖRSLAG
AVGIVET AV
1957 ÅRS RIKSDAGSARVODESUTREDNING

I N N E H Å L L

I. Utredningsuppdraget och utredningsarbetet	7
II. Historik	9
1. Arvoden	9
2. Pensioner	13
III. Riksdagsledamöternas arbetsuppgifter	14
1. Arbetet i riksdagen, dess kamrar och utskott	14
2. Riksdagens arbetsvecka	18
3. Riksdagsledamöternas kommunala uppdrag och partiuppdrag i hemorten ..	20
IV. Riksdagsledamöternas bostadsförhållanden och resvanor	22
1. Bostadsförhållanden	22
2. Resvanor	22
V. Riksdagsledamöternas ekonomi	23
1. Riksdagens yrkessammansättning	24
2. Riksdagsledamöternas inkomster	24
VI. Arvodena i utländska folkrepresentationer m. m.	27
VII. Rekommendationer angående arvoden, m. m.	33
1. Allmänna synpunkter	33
2. Arvodeskonstruktionen	34
3. Arvodets och traktamentets storlek	35
4. Avdrag vid frånvaro från riksdagen	37
5. Hittillsvarande regler om löneavdrag för statstjänstemän vid tjänstledighet för riksdagsmannaupdrag	38
6. Arvodesregler vid förening av allmän tjänst m. m. och riksdagsmannaup- drag	40
7. Talmännens representationsbidrag	42
8. Arvode vid riksdagsupplösning	45
9. Kostnader för arvodesförslagets genomförande	45
VIII. Pensioner	46
Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgö- rande	55
Kartbilagor	62
1. Traktamentszonernas utsträckning	62
2. Traktamentszon 1 inlagd på karta över "Stor-Stockholm"	63

Till Fullmäktige i Riksgäldskontoret

Den 8 augusti 1957 tillkallades landshövdingen Th. E. N. Bergquist, tillika ordförande, förbundsordföranden H. Adamsson, andre ordföranden i Landsorganisationen H. B. Blomgren, direktören i Lantbruksförbundet C. W. Curtman, generaldirektören B. E. Johnsson samt disponenten B. E. F. Petrén att utreda frågan om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande och därmed sammanhängande frågor.

Till utredningens sekreterare förordnades docenten N. B. E. Andrén. Som biträdande sekreterare med huvudsaklig uppgift att verkställa för utredningen erforderliga statistiska undersökningar har fungerat pol. stud. C. G. R. Swartz. Som experter har utredningen biträtts av f. borgmästaren E. Bendz ifråga om arvodesbestämmelsernas utformning och byrådirektören K. E. Renström ifråga om riksdagsmannapensioner.

Sedan utredningen numera slutförts, får vi härmed överlämna betänkande med förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Stockholm den 4 oktober 1958.

THORWALD BERGQUIST.

HARALD ADAMSSON.

H. BLOMGREN.

C. W. CURTMAN.

E. JOHNSON.

FOLKE PETRÉN.

/ *Nils Andrén.*

I. Utredningsuppdraget och utredningsarbetet

I sitt memorial nr 18 vid 1957 års riksdag med förslag till lag angående ändring i stadgan den 21 februari 1941 (nr 98) om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande yttrade konstitutionsutskottet bl.a. följande.

”Vid den omprövning av frågan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande, som utskottet företagit, har utskottet blivit övertygat om önskvärdheten av en förutsättningslös utredning i ämnet. Utredningsarbetet bör anförtros en av fullmäktige i riksgäldskontoret tillsatt, allsidigt sammansatt kommitté. Denna bör i sitt arbete ha tillgång, antingen genom ledamöter eller genom eljest tillkallad expertis, såväl till personer med grundlig kännedom om riksdagen och dess arbetsformer som till personer med erfarenhet av löne- och andra därmed sammanhängande frågor på arbetsmarknaden.

Bland frågor, som kommittén bör upptaga till behandling, må först nämnas spörsmålet, huru ersättningen till riksdagsmän bör avvägas med hänsyn såväl till riksdagsarbetets speciella natur som till önskvärdheten av att personer av ekonomiska skäl icke komma att anse sig förhindrade mottaga riksdagsmannauppdrag. Detta uppdrag medför sålunda ofta för sin innehavare, att hans ordinarie inkomst helt eller delvis bortfaller. En undersökning av inkomstbortfalllets storlek och verkan bör därför komma till stånd. Vidare finner utskottet erforderligt att till prövning upptages spörsmålet om den lämpliga avvägningen mellan riksdagsmännens grundarvode och deras kostnadsersättning, den senare skattefri. Avvägningen mellan de två olika belopp, varmed nämnda ersättning för närvarande utgår, torde likaledes böra omprövas. I anslutning till utredningen av frågan om riksdagsmännens arvoden bör en omprövning av riksdagsmännens pensioner ske. Härvid bör bl.a. uppmärksammas frågan om samordning av riksdagsmannapension med folkpension och eventuellt förekommande annan pension. Även andra frågor än de nu nämnda kunna i förevarande sammanhang förtjäna att uppmärksammas från kommitténs sida.

Utredningsarbetet bör bedrivas så, att resultatet därav kan framläggas för riksdagen i sådan tid, att reviderade bestämmelser i ämnet kunna träda i kraft senast den 1 januari 1959.”

På utskottets förslag uppdrog riksdagen åt fullmäktige i riksgäldskontoret att föranställa en allsidig och förutsättningslös utredning av frågan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande och därmed sammanhängande frågor.

För att erhålla en så fullständig bild som möjligt av de faktorer som kan

påverka bedömningen av arvodeskonstruktionen och arvodesnivån, har vi dels utarbetat en kortfattad historik över arvodenas utveckling i Sverige sedan 1866, dels verkställt utredningar rörande riksdagsarbetet, riksdagsmännens bostads- och resvanor, deras kommunala engagemang och partiuppdrag, möjligheter att förena förvärvsverksamhet med riksdagsmannauppgiften och deras ekonomiska ställning. Vi har även genom utrikesdepartementets förmedling erhållit en tämligen fullständig bild av riksdagsledamöternas arvoden m.m. i en rad främmande länder. Utredningsresultaten redovisas i de följande kapitlen och i till betänkandet fogade bilagor.

II. Historik

I. Arvoden

Av statsmedel utbetalad ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande infördes i Sverige i samband med representationsreformen 1866. Enligt då antagna bestämmelser tillkom arvoden blott andra kammarens ledamöter, som erhöll ett efter en fyra månader lång riksdag avpassat arvode av högst 1 200 riksdaler. Arvodesbestämmelserna utformades så att ersättningen aldrig skulle överstiga 10 riksdaler för dag. Bortsett från ett 1891 gjort mindre tillägg kvarstod bestämmelserna om arvodenas storlek oförändrade till 1918. År 1909 utsträcktes de till att gälla även för första kammaren. År 1914 medgavs riksdagens ledamöter två fria resor under riksdagstiden fram och åter mellan riksdagsorten och hemorten.

År 1918 skedde en av det försämrade penningvärdet betingad höjning av arvodet. Samtidigt differentierades arvodena, så att ledamöter bosatta på riksdagsorten erhöll ett lägre arvode än de övriga. Till de förra utgick där efter ett arvode av 15 kronor per dag, dock högst 1 800 kronor per riksdag; till de senare fastställdes motsvarande belopp till 20 och 2 400 kronor. En ny höjning skedde 1921, då arvodet för riksdagsledamöter bosatta utanför riksdagsorten fastställdes till 32 kronor per dag med ett sammanlagt högsta belopp av 4 500 kronor. För övriga riksdagsmän blev motsvarande belopp 24 respektive 3 400 kronor.

År 1933 utbröts vissa detaljbestämmelser ur riksdagsordningen och infördes i en särskild stadga. Samtidigt sänktes ersättningsbeloppen till 3 000 kronor för å riksdagsorten bosatta riksdagsledamöter och till 4 000 kronor för övriga. Antalet fria resor ökades till fem i vardera riktningen.

År 1941 överfördes också bestämmelserna om arvodets storlek från riksdagsordningen till en särskild stadga. Med frångående av tidigare fasta arvoden bestämdes ersättningsbeloppen nu till 750 respektive 1 000 kronor för månad utan maximering av arvodet för år. Ersättning för resa till hemorten under riksdagstiden skulle utgå högst för det antal resor fram och åter, som motsvarade en resa var femtonde dag. Åren 1944 och 1945 kom bestämmelser om rätt till fria resor på landets järnvägar samt rätt att på det allmännas bekostnad även med annat färdmedel resa till och från riksdagen och, när arvode utgår, mellan riksdagsorten och hemorten.

Av efter 1941 framförda förslag till en omläggning av grunderna för riksdagsmannaarvodel kan nämnas 1943 års utredning angående riksdagens arbetsformer. Utredningen ville bl.a. på grund av det 1944 rådande allmänna lönestoppet icke föreslå en övergång till helt fasta arvoden, som måste sättas

så högt att de kunde tillgodose kraven på rimlig ersättning även då riksdagsarbetet drog ut på tiden. Den föreslog i stället införande av en kombination av fasta och rörliga arvoden. Det fasta arvodet skulle få formen av ett årsarvode, som med lika belopp per månad skulle utbetalas under hela året. Därtill skulle komma ett rörligt belopp i form av dagtraktamente under den tid då riksdagen var samlad. De sakkunniga föreslog ett fast årsarvode av 4 200 kronor, motsvarande 350 kronor i månaden, och ett dagarvode av fem kronor för å riksdagsorten bosatta ledamöter och 15 kronor för övriga ledamöter. Förslaget ledde icke till någon åtgärd, men den föreslagna principiella lösningen upptogs i direktiven för 1947 års riksdagsarvodessakkunniga, som ålades att undersöka en omläggning av reglerna angående riksdagsarvodena på så sätt att ersättningen uppdelades i en arvodes- och en traktamentsdel. Utredningen framlade också olika alternativ till en sådan uppdelning av arvodet men framhöll, att frågan icke borde lösas annat än vid en sådan mera allsidig omprövning av ersättningens storlek, som var att förvänta i samband med den då pågående utredningen om riksdagens arbetsformer.

Denna utredning (1946 års riksdagsarbetsutredning) fann många skäl tala för den ifrågasatta kombinationen av fast arvode och rörligt traktamente. En på så sätt utformad ersättning för riksdagsmannauppdraget ansågs ägnad att främja en önskvärd koncentration i riksdagsarbetet. Detta syfte kunde dock bättre tillgodoses, om arvoden gjordes helt fasta. Därtill kom att ett system, innefattande dagersättningar, rimligtvis måste kombineras med en närvaroregistrering, som hur den än utformades aldrig kunde bli fullt rättvisande. Utredningen framlade därför förslag till en övergång till helt fasta årsarvoden. Vid beräkningen av riksdagsarvodets storlek utgick den från att detta borde omfatta ett årsarvode, som kunde ge riksdagsledamöterna skälig ersättning för i samband med riksdagsuppdraget förlorad inkomst samt ersättning för de under själva sessionen med uppdraget förbundna extrautgifterna. I arvodesbeloppet skulle sålunda vara inräknade både ett fast årsarvode och dagtraktamente för de sex till sju månader som förutsattes bli normal längd för riksdagen. Det fasta arvodet beräknades efter ett årsarvode av 7 200 kronor och ett dagtraktamente av 10 kronor för stockholmare och 25 kronor för övriga. För å riksdagsorten bosatta ledamöter skulle arvodet enligt dessa grunder vid sju månaders riksdag bli 9 300 kronor och för övriga 12 450 kronor. Arvoden föreslogs avrundade, det lägre till 9 000 kronor och det högre till 12 000 kronor. Vidare föreslogs en ändring i reglerna för arvodenas beskattning. För det högre arvodet skulle den skattefria delen reduceras från två tredjedelar till hälften. Tillsammans med den i skattehänseende avdragsgilla pensionsavgift, som utredningen föreslog, skulle hälften av det högre arvodet bli skattefritt. För å riksdagsorten bosatta ledamöter, som dittills haft att erlägga skatt för hela arvodet, borde utöver den avdragsgilla pensionsavgiften en mindre del (omkring 1 000 kronor), som ansågs

motsvara med riksdagsuppdraget direkt förbundna utgifter, undantagas från skatteplikten. Utredningen föreslog därför, att av det föreslagna arvodet om 9 000 kronor 7 200 kronor, d.v.s. 80 procent, skulle vara beskattningsbar inkomst.

I den av 1946 års riksdagsarbetsutredning föranledda propositionen till 1949 års riksdag (nr 133) framhöll departementschefen, att han med hänsyn till det rådande ekonomiska läget och den därav påkallade starka återhållsamheten beträffande löne- och arvodesregleringar för alla samhällsgrupper icke var beredd att föreslå en höjning av riksdagsmännens arvoden, även om en sådan kunde anses motiverad. Han förordade dock en omläggning till fasta årsarvoden.

Även utskottet ansåg en höjning av arvodena vara skälig, men att en sådan, på grund av de av departementschefen anförda skälen, icke omedelbart borde aktualiseras. Ett årsarvode borde t.v. knytas till de under 1948 års riksdag utbetalade beloppen som beräknades till 6 650 respektive 8 866 kronor. Skattefriheten föreslogs oförändrad till 2/3 av det högre arvodet; av det lägre beloppet skulle ingen del vara skattefri. Utskottets förslag, som uttryckligen angavs vara provisoriskt, antogs av riksdagen att gälla fr.o.m. 1 juni 1949.

Den lösning, som förordats av 1946 års riksdagsarbetsutredning, lades till grund för en proposition år 1951. Under mellantiden hade en övergång till fria lönerörelser ägt rum som motiverade en uppräknings av riksdagsarvodena. Departementschefen ansåg beloppen vara lämpligt avvägda. Ökningen av levnadsomkostnaderna sedan 1947 motiverade dock en förbättring av förmåner. Denna borde lämpligtvis utgå i form av en höjning av den skattefria delen, som föreslogs till två tredjedelar av det högre arvodet och till hälften av det lägre beloppet.

Samtidigt föreslogs en ändring i differentieringsprinciperna, varigenom det lägre arvodet skulle utgå även till de ledamöter, som, utan att vara bosatta i Stockholm, regelmässigt och utan avsevärd olägenhet kunde tillbringa nattvilan i hemmet. För denna kategori, som förut varit särskilt gynnad, skulle visserligen en viss försämring inträda, men den nya bestämmelsen ansågs bättre motsvara avsikten, att det högre beloppet skulle inrymma ersättning för den levnadsomkostnadsfördyring, som vistelsen utanför hemmet medförde.

Konstitutionsutskottet anslöt sig till propositionen beträffande beloppens storlek men föreslog, att av det lägre beloppet endast en tredjedel skulle vara skattefritt. Detta förordades också av bevillningsutskottet. Även konstitutionsutskottet ansåg det skäligt, att icke enbart de i Stockholm bosatta ledamöterna skulle erhålla det lägre arvodet. Den av departementschefen föreslagna differentieringsmetoden tillstyrktes dock ej. Denna förutsatte nämligen individuella avgöranden, som i många fall skulle bli ytterst vanskliga och göra det nödvändigt att reglera rätten att anföra besvär över besluten. Differentieringen borde i stället utformas med en mekaniskt verkande regel. Enligt

utskottets förslag skulle området för det lägre arvodet omfatta dels hela Stockholms stad och dels det område utanför staden, som begränsades av en cirkel dragen från Gustav Adolfs torg och med en radie av 15 km. Mantalsskrivningsorten, icke den faktiska bostadsorten, skulle härvid vara avgörande. Riksdagen beslöt i enlighet med konstitutionsutskottets förslag.

År 1954 tog konstitutionsutskottet åter upp frågan om riksdagsarvodena. Redan år 1951 hade utskottet som en tänkbar metod angivit ett system med ett gemensamt, fast arvode och därutöver differentierade och skattefria omkostnadstillägg. Detta system ansågs likvärdigt med det antagna, vars förordande grundats på den sedan år 1928 tillämpade principen om skattefrihet för två tredjedelar av arvoden till ledamöter som ej var bosatta på riksdagsorten. En nackdel med 1951 års metod var, att det ej i själva arvodesstadgan kom till synes, hur stor del som utgjorde kostnadsersättning och vad som skulle kunna kallas grundbelopp. I tillämpningen innebar bestämmelserna i 33 § kommunalskattelagen att för ledamöter bosatta i Stockholm med omgivning 3 000 kronor kunde sägas utgöra kostnadsersättning och resterande 6 000 kronor grundbelopp. För övriga ledamöter skulle enligt denna princip grundbeloppet vara endast 4 000 kronor och kostnadsersättningen 8 000 kronor.

Utskottet hade inga invändningar mot kostnadsersättningarnas belopp men ansåg att grundbeloppet borde höjas och beräknas lika för båda kategorierna riksdagsledamöter. Utskottet framhöll, att åtskilliga ledamöter under sessionerna var ur stånd att utföra något förvärvsarbete av betydelse och att arbetsinsatsen under icke sessionstid splittrades av riksdagsarbetet. Den redan märkbara tendensen, att personer av ekonomiska skäl ansåg sig förhindrade att mottaga riksdagsmannaupdrag, skulle säkerligen i framtiden förstärkas, om grundarvodena bestämdes till för låga belopp. Därvid skulle det finnas risk för att riksdagen ej i samma utsträckning som dittills skulle komma att rekryteras från skilda samhällsskikt. Ett grundbelopp på 9 000 kronor ansågs därför, med tanke även på penningvärdeförsämringen, som ett minimum. Utskottets förslag antogs av riksdagen.

I kommunalskattelagen borttogs i 33 § bestämmelsen angående avdragsrätten i fråga om riksdagsarvodena och ersattes med ett stadgande i 32 §, 3 mom., enligt vilket kostnadsersättningen skulle inräknas bland (skattefria) ersättningar, anvisade av staten till bestridande av särskilda, med vissa tjänster eller uppdrag förenade kostnader.

De nya reglerna tillämpades retroaktivt från 1 januari 1954.

I avvaktan på nya bestämmelser höjdes vid 1957 års riksdag grundbeloppet retroaktivt från 1 januari 1957 till 12 000 kronor.

2. Pensioner

Först år 1947 infördes bestämmelser om pensioner för riksdagsledamöter. Pensionsåldern bestämdes till 65 år för ledamot, som lämnat riksdagen; övriga ledamöter skulle komma i åtnjutande av pension först efter avgången från riksdagen. Endast tiden före 65 års ålder var pensionskvalificerande (vissa uppmjukande övergångsbestämmelser fanns dock). Minimitiden för pensionsrätt bestämdes till 8 år och full pension utgick efter 20 år. Beloppen fastställdes till 1 188 respektive 3 636 kronor. För varje år utöver minimumantalet, som riksdagsuppdraget varat, skulle pensionen ökas med 204 kronor intill dess full pension uppnåtts. Avgiftsinbetalningen skulle ske i form av avdrag på arvodet med 25 kronor per månad under en till 6 månader beräknad sessionstid. Om avlöning eller tjänstepension samtidigt utgick av statsmedel, skulle riksdagspensionen reduceras med högst hälften.

År 1951 infördes en bestämmelse, att riksgäldsfullmäktige, när särskilda omständigheter förelåg, kunde medge att pension skulle utgå även om de föreskrivna förutsättningarna icke helt förelåg. Beloppen höjdes samtidigt till 2 208 respektive 5 520 kronor. För varje kvalifikationsår utöver minimumantalet höjdes pensionen med 276 kronor. Samma år infördes även efterlevandepension varvid änkepensionen bestämdes till hälften av riksdagspensionen. På samma gång slopades även bestämmelsen om pensionsavdrag på arvodet.

Beloppen höjdes ånyo år 1954 till ett minimibelopp av 2 400 kronor för åtta år i riksdagen. För varje ytterligare år höjdes beloppet med 300 kronor till maximalt 6 000 kronor.

De nu gällande beloppen 3 000 respektive 350 och 7 200 kronor fastställdes 1957.

III. Riksdagsledamöternas arbetsuppgifter

1. Arbetet i riksdagen, dess kamrar och utskott

Att göra en riktig, kvantitativ bedömning av riksdagsarbetet är knappast möjligt. Riksdagsledamöternas verksamhet består inte endast av arbetet i kamrar och utskott, vars omfattning kan bedömas med ledning av protokoll m.m. Också utanför utskott och kamrar har riksdagsledamöterna uppgifter som är en väsentlig del av riksdagsarbetet, t.ex. studium av förslag, utarbetande av motioner, interpellationer m.m., förberedande av debattinlägg i kamrar och utskott och deltagande i partigruppernas sammanträden. Det säger sig självt att arbetsbördan icke är lika fördelad på alla riksdagsmän. Alla har icke samma utskottsplacering. Vissa utskott är påtagligt mera arbetsbelastade än andra, och många ledamöter, särskilt i andra kammaren, har endast suppleantställning i utskott. Utskottens ordförande har uppgifter utöver övriga utskottsledamöters. Oppositionspartiernas medlemmar måste ofta utveckla större aktivitet än regeringsanhängarna. Slutligen nedlägger riksdagsmännen i växlande grad arbete på att förbereda sin insats i riksdagen.

Det är därför uppenbarligen icke möjligt att exakt ange en arbetsbörda, som är representativ för varje riksdagsledamot eller ens för ett genomsnitt av alla riksdagsledamöter. De uppgifter som lämnas i det följande ger därför endast en uppfattning om arbetet i kamrar och utskott.

Tabell 1 a. Antal sammanträden och sammanträdestid i Första kammaren
(Tid angiven i timmar och minuter)

Månad	1954		1955		1956	
	Antal	Tid	Antal	Tid	Antal	Tid
Januari	10	17.50	12	16.30	10	17.50
Februari	12	13.35	11	16.00	12	6.15
Mars	14	39.40	14	43.10	10	30.45
April	10	28.40	9	29.10	12	36.35
Maj	17	91.15	16	72.15	17	97.50
Oktober	5	6.15	4	1.15	6	8.30
November	13	16.25	13	19.05	17	24.20
December	8	21.15	9	20.30	7	13.30
Summa	89	234.55	88	218.05	91	235.35

Tabell 1 b. Antal sammanträden och sammanträdestid i Andra kammaren

Månad	1954		1955		1956	
	Antal	Tid	Antal	Tid	Antal	Tid
Januari	10	26.05	12	26.55	10	27.30
Februari	12	15.15	11	23.20	12	10.05
Mars	14	49.05	14	58.45	10	37.35
April	10	31.10	9	37.50	12	46.55
Maj	17	114.30	16	81.50	18	125.05
Oktober	5	12.00	4	1.10	6	13.55
November	13	22.50	13	27.50	17	41.20
December	8	34.40	9	33.20	7	25.10
Summa	89	305.35	88	291.00	92	327.35

Antalet sammanträden i de ständiga utskotten framgår av följande tabell, i vilken sammanträdestider angivits i de fall då uppgifter därom stått att hämta i utskottens protokoll.

Tabell 2 a. Antal sammanträden och sammanträdestid i de ständiga utskottens plena 1954—1956

Utskott		Vårsession		Höstsession		Summa	
		Antal	Tid	Antal	Tid	Antal	Tid
Utrikesutskottet	1954	6		2		8	
	1955	5		4		9	
	1956	4		1		5	
Konstitutionsutskottet	1954	32		5		37	
	1955	39		5		44	
	1956	33		6		39	
Statsutskottet	1954	27	28.40	9	7.40	38	36.20
	1955	32	31.00	10	9.50	42	40.50
	1956	33	28.00	10	4.00	43	32.00
Bevillningsutskottet	1954	24	49.50	5	7.05	29	56.55
	1955	33	78.35	10	12.40	43	91.15
	1956	26	33.15	13	34.30	39	67.45
Bankoutskottet	1954	21	47.00	8	11.00	29	58.00
	1955	24	61.30	4	5.15	28	66.45
	1956	20	36.05	4	5.35	24	41.40
1:a Lagutskottet	1954	25	63.40	5	2.35	30	66.15
	1955	31	62.20	5	8.15	36	70.35
	1956	29	66.00	11	28.50	40	94.50
2:a Lagutskottet	1954	34	92.50	8	16.10	42	109.00
	1955	33	63.50	10	32.30	43	96.20
	1956	31	79.45	13	38.50	44	118.35
3:e Lagutskottet	1954	21	55.00	4	10.25	25	65.25
	1955	20	51.45	6	9.10	26	60.55
	1956	22	59.25	7	22.35	29	82.00
Jordbruksutskottet	1954	23	51.25	7	11.45	30	63.10
	1955	31	57.25	16	36.55	47	94.20
	1956	31	54.05	7	6.15	38	60.20
Allmänna beredningsutskottet	1954	15	19.15				
	1955	15	17.35				
	1956	16	21.10				

Det sammanlagda antalet sammanträden i de ständiga utskotten var under år 1954 283, 1955 333 och 1956 317.

*Tabell 2 b. Antal sammanträden och sammanträdestid i utskottens avdelningar
Bevillningsutskottet*

	1 avd.		2 avd.	
	Antal	Tid	Antal	Tid
1954	9	10.05	14	9.10
1955	7	7.05	12	9.15
1956	7	5.55	13	14.50

Första lagutskottet

	1 avd.		2 avd.	
	Antal	Tid	Antal	Tid
1954	3	8.30	3	9.20
1955	3	6.00	3	9.45
1956	3	9.55	3	12.30

*Antal sammanträden i avdelningarna
Konstitutionsutskottet*

	1 avd.	2 avd.	3 avd.	4 avd.
1954	9	7	8	7
1955	9	8	9	6
1956	6	5	4	4

Statsutskottet

	1 avd.			2 avd.			3 avd.			4 avd.			5 avd.		
	vår	höst	s:a	vår	höst	s:a	vår	höst	s:a	vår	höst	s:a	vår	höst	s:a
1954	33	8	41	39	15	54	41	11	52	32	7	39	27	9	36
1955	33	7	40	34	8	42	48	6	54	33	6	39	30	8	38
1956	32	9	41	34	8	42	41	8	49	31	7	38	25	9	34

Tabell 2 c. Antal sammanträden och sammanträdestid i sammansatta utskott

	Antal	Tid
1954	15	43.05
1955	6	14.45
1956	2	2.25

Med ledning av de av oss gjorda undersökningarna samt undersökningar från tidigare utredningar är det möjligt att få en bild av hur kamrarnas sammanträdestid har utvecklats sedan 1932.

Tabell 3. Kamrarnas arbetstid under vissa riksdagar 1932—1957

År	Sammanträdestid i timmar	
	FK	AK
1932	322	383
1933	241	321
1937	194	238
1938	180	226
1942	190	224
1943	214	251
1944	198	249
1945	244	286
1946	266	318
1947	194	254
1948	266	344
1949	203	278
1950	218	296
1951	230	323
1952	205	289
1953	203	286
1954	235	306
1955	218	291
1956	236	328
1957	202	293

2. Riksdagens arbetsvecka

För att i detalj klarlägga under vilka dagar riksdagsmännen är bundna till riksdagsorten av kammarplena och utskottssammanträden har vi undersökt hur olika slag av sammanträden under riksdagsåret fördelar sig på veckans dagar.

Tabell 4. Kammarplena veckodagsvis

1954	Månad	Antal sammanträden											
		M		Ti		O		To		F		L	
		FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK
	Januari	1	1	3	3	3	3	1	1	2	2		
	Februari			4	4	4	4			1	1	4	3
	Mars			5	5	5	5					4	4
	April			3	3	3	3	1	1			3	3
	Maj	1	1	4	4	4	4			4	4	4	4
	Oktober	1	1	2	2	2	2						
	November			5	5	4	4			1	1	3	3
	December			2	2	3	3	1	1	1	1	1	1
	Summa	3	3	28	28	28	28	3	3	8	9	19	18

1955	Månad	Antal sammanträden											
		M		Ti		O		To		F		L	
		FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK
	Januari	1	1	3	3	3	3	2	2	2	2	1	1
	Februari	1	1	3	3	3	3			4	4		
	Mars			5	5	5	5			4	4		
	April			2	2	3	3			4	4		
	Maj	2	2	4	4	4	4	1	1	4	4	1	1
	Oktober			1	1	2	2			1	1		
	November			5	5	5	5			2	2	1	1
	December			2	2	2	2	1	1	3	3	1	1
	Summa	4	4	25	25	27	27	4	4	24	24	4	4

1956	Månad	Antal sammanträden											
		M		Ti		O		To		F		L	
		FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK	FK	AK
	Januari			4	4	2	2	3	3	1	1		
	Februari			4	4	4	4			4	4		
	Mars			3	3	3	3			4	4		
	April			3	3	4	4		4	4	1	1	
	Maj	1	1	4	4	5	5	2	3	4	4	1	1
	Oktober			2	2	3	3	1	1				
	November*)	2	2	3	3	4	4	1	1	5	5	1	1
	December	1	1	2	2	2	2	1	1	1	1		
	Summa	4	4	25	25	27	27	8	13	23	20	3	2

*) En söndag FK + AK.

Från och med 1955 års riksdag flyttades de bordläggningssammanträden, som tidigare brukat hållas på lördagar, till fredagar.

Ur motsvarande undersökningar beträffande de ständiga utskotten sammanförs här en översikt som avser samtliga utskott. De i tabellen under olika veckodagar redovisade sammanträdena avser alltså samtliga sammanträden i ständiga utskott under de redovisade åren.

Tabell 5. Sammanträden i utskott och avdelningar veckodagsvis

Månad	Antal sammanträden i utskott och avdelningar																		
	Måndag			Tisdag			Onsdag			Torsdag			Fredag			Lördag			
	54	55	56	54	55	56	54	55	56	54	55	56	54	55	56	54	55	56	
Januari	—	1	—	6	20	23	4	9	12	16	20	5	14	6	—	—	—	2	—
Februari	—	—	—	51	52	42	28	22	29	35	37	34	16	14	13	—	—	—	—
Mars	1	—	—	75	72	41	—	7	2	30	45	35	22	20	14	—	1	—	—
April	3	—	—	39	27	38	3	4	6	28	30	41	13	25	25	—	—	—	—
Maj	1	—	1	41	40	37	3	9	10	24	18	21	13	17	25	1	1	2	—
Oktober	—	—	—	17	6	20	1	14	7	2	5	12	—	—	—	—	—	—	—
November	—	—	1	44	36	33	8	9	7	9	12	15	1	2	2	—	—	1	—
December	—	1	—	8	12	6	5	1	2	4	7	4	—	—	5	—	—	—	—
Summa	5	2	2	281	265	240	52	75	75	148	174	167	79	84	84	1	4	3	—

3. Riksdagsledamöternas kommunala uppdrag och partiuppdrag i hemorten

Följande uppgifter angående riksdagsledamöternas kommunala uppdrag och partiuppdrag i hemorten bygger på en rundfråga som gjordes till samtliga riksdagsledamöter vid 1957 års höstsession. Utredningens rundfråga besvarades av 323 av riksdagens år 1957 sammanlagt 381 ledamöter och de redovisade uppgifterna kan därför anses ge en tämligen representativ ehuru långt ifrån fullständig bild av riksdagsledamöternas kommunala engagemang och partiuppdrag. De lämnade uppgifterna har sammanställts i tabell 6.

Av tabellen kan utläsas, att 54 procent av de uppgiftslämnande ledamöterna hade landstingsuppdrag av något slag (dessa utgjorde 68 procent av de inom landstingsområden bosatta), 74 procent kommunala uppdrag och 71 procent partiuppdrag i hemorten. De lämnade uppgifterna ger sålunda klart belägg för uppfattningen att riksdagsmannaupdraget i regel är förbundet med omfattande kommunal och politisk verksamhet i hemorten. En ytterligare detaljanalys av undersökningen måste te sig vansklig eftersom svaren lämnats med högst varierande precision och detaljrikedom. Med hänsyn till utredningsuppdragets art torde den allmänna helhetsbild av resultatet, som redovisas, vara till fyllest.

Tabell 6. Riksdagsledamöternas uppdrag i hemorten

	Antal riksdagsledamöter med antal								
	Landstingsuppdrag			Övriga kom. uppdrag			Partiuppdrag		
	0	1—4	5 o. fl.	0	1—4	5 o. fl.	0	1—4	5 o. fl.
FK	¹⁾ 46	67	11	44	73	7	47	76	1
AK	²⁾ 97	89	9	39	134	22	46	146	3
S:a	143	156	20	83	207	29	93	222	4

¹⁾ Därav 20 bosatta i städer utanför landsting.

²⁾ „ 39 „ „ „ „ „ „

I tabellen redovisas ej de ledamöter, som vid höstsessionens början var statsråd.

IV. Riksdagsledamöternas bostadsförhållanden och resvanor

Riksdagsledamöternas bostadsförhållanden och resvanor betingas av den koncentration till ett begränsat antal veckodagar, som numera präglar riksdagsarbetet, och av möjligheten till ett obegränsat antal fria resor till och från riksdagsorten.

1. Bostadsförhållanden

För att utröna på vilket sätt riksdagsledamöterna ordnat sin bostadsfråga i Stockholm har vi vid 1957 års höstsession riktat en rundfråga till samtliga riksdagsledamöter, som icke är bosatta i Stockholm eller dess omedelbara omgivning. Rundfrågan har besvarats av 284 ledamöter (av 317 tillfrågade) och torde därför ge en representativ ehuru icke fullständig bild av läget. Av dem som svarat uppger sig sammanlagt 253 ha bostad i Stockholm, 146 under hela året och 107 endast under sessionstid. Av dem som har bostad under sessionstid utnyttjar 51 hotell eller pensionat medan 56 ordnat sin bostad på annat sätt. Ytterligare 31 disponerar bostad vid behov och upp till högst 4 nätter i veckan. I samband med bostadsenkäten frågade vi också riksdagsledamöterna, om de ansåg ett särskilt riksdagspensionat vara önskvärt. På denna fråga svarade 199 ja och 64 nej. Övriga uttryckte ingen uppfattning.

Enligt uppgift från Stockholms stads fastighetsnämnd skall under år 1958 för stadsfullmäktige framläggas ett förslag angående uppförandet av en hotellbyggnad vid Lilla Nygatan. Avsikten är att i detta hotell, som under Resos ledning skall drivas såsom ett annex till "Malmen", reservera ett antal rum, som under sessionstid skall få disponeras av riksdagsledamöter.

2. Resvanor

Riksdagsledamöternas kontakt med hemorten belyses av följande sammanställning av svar på den del av rundfrågan, som gällde antalet resor mellan riksdagsorten och hemorten.

Tabell 7. Besök i hemorten

	1 gång i månaden	2 gånger i månaden	3 gånger i månaden	1 gång i veckan	2 gånger i veckan	Mer än 2 gånger i veckan	Ej svar
FK	0	6	2	86	2	5	1
AK	3	13	6	145	6	6	3
S:a	3	19	8	231	8	11	4

V. Riksdagsledamöternas ekonomi

För att bilda oss en så fullständig bild som möjligt av riksdagsledamöternas ekonomiska ställning har vi undersökt riksdagens yrkessammansättning och riksdagsledamöternas möjligheter att behålla inkomst från borgerlig yrkesverksamhet vid sidan av riksdagsuppdraget. Vi har i samband därmed undersökt i vilken utsträckning riksdagsmännen kan anses vara beroende av riksdagsarvodet som inkomstkälla.

Tabell 8. Riksdagens yrkesfördelning 1955

	Median- inkomst ¹⁾	Antal	Därav				
			h	bf	fp	s	k
A. Företagare och företagsledare ..	18.200	135	25	43	40	26	—
1) Jordbruk och fiske	15.300	95 ²⁾	15	43	18	18	—
2) Industri	61.500	12	5	—	7	—	—
3) Handel och samfärdsel	37.000	15	3	—	8	4	—
4) Övriga	19.500	13	2	—	7	4	—
B. Tjänstemän	24.500	145	14	5	37	84	6
1) Jordbruk		1	—	1	—	—	—
2) Industri	14.800	3	—	—	1	2	—
3) Handel och samfärdsel	18.500	6	—	—	2	4	—
4) Undervisning	26.300	37	7	2	14	14	—
5) Övr. i allmän tjänst	28.000	55	5	—	11	38	1
6) Publicistik	18.700	29	1	1	7	15	5
7) f. d. tjänstemän	25.500	15	1	1	2	11	—
C. Arbetare	12.000	45	—	—	4	40	1
1) Jordbruk och skogsbruk	10.500	11	—	—	—	11	—
2) Industri	12.300	25	—	—	3	21	1
3) Allmän tjänst	12.900	2	—	—	1	1	—
4) f. d. arbetare	13.100	7	—	—	—	7	—
D. Funktionärer	22.000	34	3	2	6	23	—
1) Politiska organisationer	23.300	12	2	2	2	6	—
2) Fackliga organisationer	26.300	9	1	—	1	7	—
3) Andra intresseorganisationer	20.000	4	—	—	—	4	—
4) Frikyrkor	16.300	3	—	—	3	—	—
5) f. d. funktionärer	21.200	6	—	—	—	6	—
E. Hemmafruar	10.000	20	2	1	1	15	1

¹⁾ enligt taxering till statlig inkomstbeskattning.

²⁾ därav en partilös.

1. Riksdagens yrkessammansättning framgår av tabellerna 8 och 9, som visar dels riksdagens yrkessammansättning vid 1955 års riksdag, dels vilket yrke 1955 års riksdagsledamöter utövade vid sitt inträde i riksdagen. I tabellen över den 1955 aktuella yrkesgrupperingen har angivits även medianinkomsten (beräknad efter till statlig beskattning taxerad inkomst).

Tabell 9. 1955 års riksdag
Yrkeshöjning vid tiden för inträdet i riksdagen

	Samtliga	h	hf	fp	s	k
A. Företagare	128	25	43	36	24	
1) Jordbruk	93	15	43	18	17	
2) Industri	11	3		8		
3) Handel och samfärdsel	13	3		6	4	
4) Övriga	11	4		4	3	
B. Tjänstemän	141	15	4	38	79	5
1) Jordbruk	1			1		
2) Industri	4			1	3	
3) Handel och samfärdsel	13	1		4	8	
4) Undervisning	40	7	2	11	20	
5) Övrig allmän tjänst	51	6	1	14	29	1
6) Publicistik	32	1	1	7	19	4
C. Arbetare	53			4	48	1
1) Jordbruk	11				11	
2) Industri	37			3	33	1
3) Allmän tjänst	5			1	4	
D. Funktionärer	38	4	2	7	24	1
1) Politiska organisationer	16	1	2	3	9	1
2) Fackliga organisationer	13	2		1	10	
3) Andra intresseorganisationer	5				5	
4) Frikyrkor	4	1		3		
E. Hemmafruar	20	1	2	3	13	1

2. Riksdagsledamöternas inkomster belyses delvis redan i tabell 8. För att ge en mera detaljerad bild av inkomstfördelningen bland riksdagsledamöterna har vi verkställt en gruppering efter olika inkomstklasser, vilken redovisas i tabell 10.

En detaljgranskning av undersökningsmaterialet ger vid handen, att 48 av riksdagens ledamöter år 1955 hade en inkomst som understeg 10 000 kronor och sammanlagt 89 en inkomst mellan 10 000 och 15 000 kronor. Vid en totalbedömning av riksdagsledamöternas ekonomiska ställning måste dock beträffande gifta och samtaxerade ledamöter även den andre makens in-

komst tas med i bilden. Om så sker reduceras det sammanlagda antalet ledamöter med lägre inkomst än 15 000 kronor till 114.

De verkliga låglönegrupperna återfinns, såsom framgår av tabell 8, bland arbetare och jordbrukare. Även ett fåtal tjänstemän hör till denna grupp. Inkomstfördelningen bland arbetare och jordbrukare framgår av följande tabell.

Tabell 11. Inkomstfördelning för ledamöter, som 1955 angivits som arbetare och jordbrukare

Inkomst	Arbetare			Samtliga arbetare	Jordbrukare
	Jordbruk	Industri	Övriga		
— 4 999	—	—	—	—	3
5 000— 9 999	5	6	2	13	12
10 000—14 999	5	14	5	24	32
15 000—19 999	1	2	2	5	20
20 000—29 999	—	3	—	3	19
30 000—39 999	—	—	—	—	2
40 000—49 999	—	—	—	—	2
över 50 000	—	—	—	—	5
Medianinkomst	10 500	12 300	12 500	12 000	15 120

Uppenbart är att riksdagsuppdraget i mycket skiftande utsträckning medför ekonomiskt avbräck. Statstjänstemän, som ju får behålla sin lön reducerad med B-avdrag, intar en gynnad ställning. För företagare och fria yrkesutövare i Stockholm torde uppdraget i många fall icke behöva medföra någon mera avsevärd ekonomisk uppoffring. Hårdast drabbade blir arbetare. De har endast i undantagsfall möjlighet att mellan riksdagssessionerna återgå till sitt tidigare arbete. Detsamma gäller också om flera andra grupper, såsom ombudsmän och lokalredaktörer. Beträffande tjänstemän i kommunal och enskild tjänst finns ingen enhetlig praxis. Även om det i princip ofta hävdas, att de icke bör intaga en sämre ställning än statstjänstemän, antyder inkomst-uppgifterna, att deras inkomster vid sidan av riksdagsarvodet ofta är ganska blygsamma.

Vi har även genom förfrågningar hos riksdagsgrupperna sökt erhålla en bild av hur många riksdagsmän som kan anses vara helt eller övervägande beroende av sin inkomst från riksdagen. Denna undersökning, som verkställdes helt fristående från den efter infordrade taxeringslängdsutdrag gjorda allmänna inkomstundersökningen, bekräftar i stort sett den senare undersökningens resultat. Sammanlagt ett åttiotal riksdagsmän kan anses vara helt eller i mycket väsentlig mån ekonomiskt beroende av sina riksdagsinkomster. Mer än hälften av dessa torde vara helt hänvisade till denna inkomst.

VI. Arvodena i utländska folkrepresentationer m. m.

Vår undersökning av arvodesbestämmelserna m.m. i utländska folkrepresentationer avser 1957 års förhållanden och har omfattat följande länder:

Belgien	Indien	Pakistan
Canada	Island	Schweiz
Danmark	Italien	Storbritannien
Eire	Japan	Sydafrika
Finland	Luxemburg	USA
Frankrike	Norge	Västtyskland
Holland	Nya Zeeland	

De totala riksdagskostnaderna och arvodeskostnaderna per invånare framgår av följande översikt.

Tabell 12. Riksdagskostnader per 1 000 inv. i vissa länder
(Samtliga belopp omräknade i kronor)

Land	Totala kostnader per 1 000 inv.	Kostnader för arvoden m.m. per 1 000 inv.
Nederländerna	553	225
Schweiz	425	234
Västtyskland	732	293
Storbritannien	490	305
Frankrike	1 438	438
Sydafrika	669	452
Italien	1 054	530
Island	1 241	573
Norge	2 720	636
Danmark	1 651	755
Sverige	1 540	855
Nya Zeeland	3 562	889
Belgien	2 178	1 065
Finland	1 698	1 144
Canada	1 740	1 193
USA	3 277	1 723
Luxemburg	3 581	1 730

Beloppen under de totala kostnaderna kan i vissa fall vara något missvisande, beroende på redovisningsmetoderna. Arvodeskostnaderna torde dock vara korrekta.

Arvodeskonstruktioner. Undersökningen visar olika varianter av arvodeskonstruktioner. Vanligast är en konstruktion med ett fast årsarvode och därutöver ett traktamente. I vissa länder förekommer dock enbart traktamenten eller kostnadsersättningar. I Schweiz utbetalas 65 francs (75 kronor) dels för varje närvarodag och dels också för mellanliggande arbetsfria dagar under sammanträdesperioderna, medan de isländska ledamöterna erhåller en viss ersättning per dag under den tid då alltinget är samlat. I Japan utbetalas ett visst belopp (c:a 1 100 kronor) för varje månad som parlamentet är samlat, och vid sessionstidens slut erhåller varje ledamot dessutom 180 % av en månadslön. I Eire betraktas hela det årliga beloppet som en ersättning för de merkostnader, som ledamotskapet för med sig.

Traktamente i någon form utbetalas i samtliga länder utom Belgien, Storbritannien, Frankrike, Luxemburg och USA.

Traktamentena beräknas antingen som fasta årsbelopp eller utgår med en viss summa per närvarodag eller per dag under hela sessionstiden. Storleken av de fasta traktamentena är i Danmark, Holland och Italien beroende av avståndet mellan ledamotens bostadsort och huvudstaden. Också i Finland, Island och Tyskland är dagtraktamentet differentierat efter nämnda grunder. I Nya Zeeland differentieras det årliga traktamentet med huvudstaden som lägsta och den rena landsbygden som högsta traktamentsklass. I Canada utgår ett lika stort årligt traktamente till alla ledamöter i underhuset.

Endast i Finland är riksdagsmännen direkt inordnade i den statliga löneskalan, medan arvodet i Frankrike är knutet till lönen för "regeringsråd". I Japan får den årliga ersättningen ej understiga högsta ordinarie stats-tjänstemannalönen. I Tyskland föreligger förslag att bestämma arvodet till en viss procent av statssekreterarelönen. I dessa fall följer alltså arvodet mer eller mindre de statliga löneförändringarna. I Danmark, Island och Luxemburg är arvodena helt eller delvis indexreglerade, och i Italien ändras de så ofta, att de även där kan anses följa levnadskostnaderna. I övriga länder sker arvodesförändringarna mera sällan och arvodena släpar därför oftast efter i förhållande till lönerna.

Skattefrihet. Vid en bedömning av arvodenas inbördes storlek måste hänsyn även tagas till skattefriheten. Traktamentena är genomgående skattefria, utom i Schweiz, där dagbeloppet beskattas i sin helhet. För ledamöterna i Italien, Luxemburg, Pakistan och Tyskland och i Belgiens överhus är hela arvodet skattefritt. I Frankrike och i Belgiens underhus är 40 procent och i Island 50 procent av arvodet skattefritt. I England och USA får vid taxeringen avdrag göras för verkliga omkostnader i samband med ledamotskapet; i USA dock högst med \$ 3 000.

Arvodesbeloppen framgår av tabell 13, där samtliga belopp omräknats till svenska kronor enligt gällande växelkurs (i nov. 1957).

För att erhålla en bild av arvodena i förhållande till ländernas ekonomiska status har vi även undersökt storleken av arvodena i relation till

Tabell 13. Arvoden m.m. i vissa parlament
(Samtliga belopp omräknade i kronor.)

Land	Växelkurs	Årsarvode	Traktamente	Sessionstidens längd 1955 och 1956 (dagar)
Belgien		23 400		
representanthus				
senat	10.38	18 700		270
Canada		42 800	10 700 per år	210
underhus				
senat	5.35	42 800		
Danmark	75.05	13 200	3 600—8 100 per år	210
Eire		9 000	Hela beloppet betraktas som	
underhus			kostnadsersättning	190
senat	14.50	6 800		
Finland	1.63	21 100	0—29 per dag	225
Frankrike	1.23	31 800		210
	AK	10 250 ¹⁾	3 450—5 000 ¹⁾ per år	200
Holland	FK	—	40—75 per sammanträdesdag	
Indien	1.12	5 400	25 per sammanträdesdag	170
Island	31.83	18 000	Bel. ej angivet	175
Italien	0.83	30 000	0—4 800 per år	170 ⁶⁾
Japan	1.46	10 600 ²⁾	30 per dag	200
Luxemburg	10.38	6 700		50 ⁶⁾
Norge	72.65	8 700	32—40 per dag	235
Nya Zeeland	14.50	16 000	4 000—8 800 per år	180
Pakistan	1.12	5 400	25 per sammanträdesdag	260
Schweiz	118.40	—	75 per sammanträdesdag	65
Storbritannien	underhus	25 400		
överhus	14.50	—	45 per bevis. sammanträde	210
Sverige	—	12 000	3 000—8 000 per år	200
Sydafrika	14.54	20 400	22—44 per dag	150
Västtyskland	123.40	21 400 ³⁾	0—37 per sammanträdesdag	60 ⁶⁾
USA	5.18	116 500 ⁴⁾		210

¹⁾ En höjning med 30 procent föreslagen.

²⁾ + 11 040 i sekreterarbidrag.

³⁾ därav 10 300 i sekreterarbidrag, som ej särskilt behöver redovisas.

⁴⁾ + 103 200 i sekreterarbidrag och för kontorskostnader.

⁶⁾ Antalet plenarsammanträden.

bruttonationalprodukten per invånare och till lönen för viss ämbetsman, motsvarande svensk byråchef. Då bruttonationalprodukten redovisas på något olika sätt i olika länder, blir en sådan jämförelse dock ej helt rättvisande. Beträffande den italienska "byråchefslönen" kan påpekas, att dessa ämbetsmän ofta har uppdrag vid sidan om tjänsten, för vilka arvoden kan uppgå till betydande belopp. För övrigt framgår relationerna av tabell 14.

Tabell 14. Parlamentsmedlemmarnas arvoden (inkl. traktamenten) jämförda med bruttonationalprodukt/inv. och lägsta byråchefslön i vissa länder

(Samtliga belopp i kronor.)

Land	A Arvode (lägst)	B Bruttonational- produkt (1955)	C Byråchefslön	$\frac{A}{B}$	$\frac{A}{C}$
Schweiz	6 375	5 550	21 600	1,15	0,30
Sverige	15 000	5 700	36 000	2,63	0,42
Norge	16 200	3 150	17 750	5,14	0,91
Danmark	16 800	4 000	17 400	4,20	0,97
Island	18 000	(5 100)	30 000	(3,52)	0,60
Nederländerna ..	18 100	3 050	16 200	5,93	1,12
Nya Zeeland	20 000	5 700	ca 30 000	3,50	0,67
Finland	21 120	2 950	21 120	7,16	1,00
Belgien	23 400	5 600		4,18	
Västtyskland	23 500	3 000	22 200	7,83	1,06
Sydafrika	23 700	(1 550)	28 800		0,82
Storbritannien ...	25 400	4 350	29 000	5,84	0,88
Italien	30 000	1 850	10 200	16,22	2,94
Frankrike	31 800	3 530	11 400	9,01	2,79
Canada	53 500	9 300	ca 50 000	5,75	ca 1
USA	116 500	10 000	67 200	11,65	1,73

Särskilda förmåner

Ersättning för resor till och från parlamentsorten förekommer i Schweiz, USA, Island och Eire. I Storbritannien har ledamöterna ett obegränsat antal fria resor mellan London och hemorten. I övriga länder har parlamentsledamöterna helt fria resor på de statliga järnvägarna; de franska ledamöterna betalar dock c:a 250 kronor för ett frikort. I Tyskland och Holland erhåller ledamöterna viss ersättning för resor med egen bil. Övriga förmåner framgår av nedanstående uppställning.

Canada	Fritt postporto under och 10 dagar före och efter sessionstid.
Danmark	Fria spårvägsresor i Köpenhamn.
Indien	Fri installation av telefon i hemmet och 1 800 fria samtal om året.
Italien	Fria spårvägsresor i Rom och 2 fria flygresor per år inom landet.
Island	Fri bostad i huvudstaden (ej för Reykjaviksbor).
Nya Zeeland	Telefon och telegram till nedsatt taxa. Ersättning för postporto med 900 kr. om året.
USA	2 000 fria telegram, 3 000 fria samtalsminuter, ersättning för postporto med 1 500 kr., allt per år.

Särskilda ersättningar till vissa ledamöter. Talmännen och vice talmännen har oftast något högre arvode än övriga ledamöter. I vissa länder uppbär

Tabell 15. Särskilda ersättningar för vissa ledamöter (kronor)

Land	Talman		Vice talman		Anm.
	Arvode	Tillägg el. lön	Arvode	Tillägg el. lön	
Belgien	—	49 200			
Canada	53 300 ²⁾	85 700 ³⁾	53 500 ²⁾	40 200 ³⁾	2. vice talman 10 700 extra. Oppositionsledaren 91 000 extra. I senaten erhåller reg- partiets ledare 53 500 och oppositionsledaren 32 000 kr. extra.
Danmark	13 200	18 200			Talman och vice talman har tjänstebostad med mycket låg hyra. Finansutskottets ordf. 6 300 kr. extra.
Eire	—	30 600	—	18 800	Ledarna för de två största opp.-partierna 15 000 resp. 9 500 kr. extra.
Finland	21 120	6 840			
Frankrike	—	54 000			Talmannen tjänstebostad och tjänstebil.
Holland AK	13 700	13 800			Första kammarens talman 135 kr. per sammanträdesdag.
Indien	—	40 200	—	27 000	
Italien	30 000				Talmän, vice talmän, utsk.- ordf. m.fl. 12 500—3 000 kr. extra.
Japan	—	15 000			Talmän och utsk.-ordf. trak- tamente 145 kr. per dag.
Luxemburg	6 700	—			Talmannen får ersättning för repr.-kostn.
Norge	16 200	11 250			
Nya Zeeland	—	37 000	—	29 400	Oppositionsledaren 38 500 kr. i årslön.
Pakistan	8 300 ²⁾	4 000	8 300 ²⁾	1 550	
Storbritannien ..	—	83 400	—	58 000	2. vice talman 47 100, opp- ledaren 54 400 i lön.
Sydafrikanska Unionen	—	43 600	20 400	8 700	2. vice talman 5 800 extra. Opp.-ledaren 18 900 kr. extra.
USA	—	181 200			Partiledarna 10 300 kr. extra.
Västtyskland	21 400	22 200	21 400	5 600	

¹⁾ Inkl. traktamenten utöver de övriga ledamöternas.²⁾ Inkl. traktamente.

talmannen inget arvode, utan har i stället lön och vissa traktamenten. I USA, Eire och Brittiska samväldets stater är även oppositionsledarna avlönade eller åtnjuter högre arvoden. I enstaka fall har även vissa utskottsordförande högre arvoden. I vilka fall vissa arvoden skiljer sig från övriga ledamöters framgår av tabell 15.

Pensioner

Någon form av pensionssystem för tidigare ledamöter förekommer i de flesta länders parlament. Endast i de asiatiska länderna samt i Eire, Schweiz, Luxemburg och Tyskland saknas sådant, och i Italien är pensioneringen frivillig. Då ersättningen i Eire och Schweiz helt utgår i traktamentsform, kan det synas naturligt, att några pensioner icke förekommer. I förslaget till nya arvodesregler i Tyskland har även pensionsfrågan berörts.

Vanligtvis betalar ledamöterna en viss del av arvodet i pensionsavgift, medan staten står för de kostnader som ej täcks av avgifterna. Pensionsåldern varierar från 50 till 65 år. Den föreskrivna tjänsteåldern varierar för full pension mellan 20 och 30 år och för lägsta pension mellan 5 och 10 år.

Andra förmåner

Arbetsrum till ledamöternas förfogande. Endast i USA och Japan har varje ledamot ett eget arbetsrum, dock ej i parlamentsbyggnaden utan i en intilliggande särskild kontorsbyggnad. En tredjedel av de canadensiska ledamöterna förfogar över ett eget arbetsrum, medan i övrigt två ledamöter delar ett rum, något som också är fallet i Norge och Tyskland. I Tyskland kan arbetsrummet också användas för övernattning. I Nya Zeeland och i Sydafrikas underhus har ledamöterna god tillgång till arbetsrum, medan antalet är mer eller mindre begränsat i övriga länder. (Som jämförelse kan nämnas, att i Sverige icke fullt 20 rum står till de sammanlagt 382 ledamöternas förfogande.)

Bostäder åt ledamöterna tillhandahålles hyresfritt endast i Island för de ledamöter, som ej är bosatta i Reykjavik eller dess omgivning. I Norge har ett särskilt stortingspensionat med 36 rum uppförts. Ytterligare ett 30-tal rum planeras. Stortingssekretariatet fungerar som rumsförmedling åt tingets ledamöter. Genom det allmännas försorg kan ledamöterna i de asiatiska ländernas parlament få hyra bostäder.

VII. Rekommendationer angående arvoden, m. m.

1. Allmänna synpunkter

Det är ett känt förhållande, som också bekräftas av de undersökningar vi verkställt, att själva arbetet i riksdagen i och för sig icke utgör en heltidsverksamhet. Visserligen pågår riksdagssessioner numera undantagslöst mer än sju månader årligen, men riksdagens arbetsvecka omfattar under långa perioder endast fyra dagar (tisdag till fredag). Endast vid sträng forcering under kortare perioder utnyttjar riksdagen hela veckan. Men det är uppenbart att arbetet för riksdagsledamoten icke är begränsat till det som sker inom riksdagshusets väggar. Hans verksamhet i utskott och kammare kräver förberedelse. Det är, trots den ofrånkomliga specialiseringen till vissa relativt begränsade områden, som han måste underkasta sig, ett omfattande material som skall läsas. Motioner och spörsmål skall förberedas. Även arbetet inom riksdagsgruppen liksom övrig partipolitisk verksamhet tar sin tid.

En icke ringa del av riksdagsledamotens tid åtgår dock till annan verksamhet. Den ojämförligt vanligaste vägen till riksdagen går över kommunala förtroendeuppdrag. Flertalet av riksdagens ledamöter har allttjämt kvar kommunala uppdrag i sina hemorter. Och även de som nödgats avsäga sig sina kommunala engagemang utnyttjas för att bevaka hemortens intressen hos regering och övriga myndigheter i Stockholm. Denna verksamhet är ägnad att bevara och stärka kontakten mellan riksdagsledamoten och den valkrets, som han representerar. Vi anser den vara av väsentlig betydelse också för riksdagsledamotens rikspolitiska verksamhet. Den bör därför betraktas som ett inte bara legitimt utan även önskvärt moment i riksdagsledamotens arbete. Dylik kommunal verksamhet är sällan honorerad på ett sådant sätt att den ger några väsentliga inkomster. De kommunala värven är, liksom riksdagsmannaskapet, förtroendeuppdrag. Men om den kommunala verksamheten är av värde för riksdagsarbetet och samtidigt bidrar till att försvåra eller omöjliggöra inkomst av förvärvsarbete måste den påverka bedömningen av vad som skall anses vara ett rimligt riksdagsarvode.

Den i det föregående redovisade utredningen beträffande riksdagsledamöternas ekonomiska ställning ger vid handen, att många riksdagsmän icke har möjlighet att i någon väsentlig mån förena riksdagsarbetet och därmed förbunden annan allmän verksamhet med förvärvsarbete. Denna omständighet är enligt vår mening av grundläggande betydelse för bedömningen av vad som skall anses vara ett skäligt riksdagsarvode. Arvodet bör sättas till ett sådant belopp att det kan ge en med hänsyn till uppdragets natur rimlig existenslön för den som saknar andra inkomster.

Det ligger å andra sidan i riksdagsmannaskapets karaktär av förtroendeuppdrag, att arvudet icke bör sättas så högt att uppdraget ter sig direkt ekonomiskt lockande. Men arvudet får icke sättas så lågt, att det utgör ett hinder att mottaga riksdagsmannaupdrag. Att helt tillgodose önskemålet att fixera arvudet till en sådan nivå, att icke någon av ekonomiska skäl skall anse sig förhindrad mottaga riksdagsmannaupdraget, torde dock icke vara möjligt.

Dessa allmänna överväganden har lett oss till slutsatsen att de nuvarande riksdagsarvodena icke utgör en skälig ersättning för riksdagsuppdraget. Vår utredning av förhållandena i främmande länder har också givit vid handen, att riksdagsarvodena i Sverige, internationellt sett, även efter den senaste arvodeshöjningen, är jämförelsevis låga.

2. Arvodeskonstruktionen

Vid våra överväganden har vi icke funnit några skäl att överge den nuvarande anordningen med årsarvode och kostnadsersättning. Inom ramen för en sådan uppdelning kan olika konstruktioner tänkas. De nuvarande bestämmelserna innebär ett relativt lågt arvode och en kostnadsersättning som är tilltagen på ett sådant sätt, att den många gånger fungerar som ett slags (skattefri) arvodesförstärkning. Enligt vår mening vore det riktigare att höja arvudet och sänka kostnadsersättningen till en nivå, som kan motiveras utifrån grunder, som eljest tillämpas i statlig verksamhet. Sådana grunder återfinns i resereglementets bestämmelser om traktamentsersättningar.

I samband med vår omprövning av grunderna för kostnadsersättningen har vi även upptagit frågan om kostnadsersättningens differentiering efter riksdagsledamöternas bostadsort. Enligt nu gällande regler indelas ledamöterna i två grupper, av vilka den ena omfattar dem som bor i Stockholm eller inom ett område, som begränsas av en cirkel dragen på femton kilometers avstånd från Gustav Adolfs torg i Stockholm, och den andra övriga ledamöter. Såsom framgår av den föregående redovisningen av förhållandena i främmande länder, förekommer i många fall en uppdelning i flera grupper. Vi anser att det finns anledning att också i Sverige överväga en ytterligare differentiering. En sådan skulle underlätta att skapa ett system som mera direkt anknyter sig till resereglementets traktamentsbestämmelser. Vi har därvid prövat olika alternativ både beträffande antalet zoner och beträffande det sätt på vilket zonerna bör avgränsas från varandra. I det senare hänseendet kan två huvudprinciper tänkas. Den ena är att, som hittills, indela zonerna efter avståndet fågelvägen från Stockholm, den andra att bygga på restiden mellan riksdagsorten och bostaden. Även om restiden skulle kunna ge ett rättvisare resultat i de enskilda fallen, anser vi att övervägande praktiska skäl talar för att som hittills följa avståndsprincipen.

Beträffande differentieringen av kostnadsersättningen, som vi, med hänsyn till den nya konstruktion vi rekommenderar, kallar *traktamente*, vill vi på anförda grunder rekommendera en utökning av antalet zoner till tre i stället för nuvarande två. Traktamentszonerna, som är utlagda på kartbilagorna, bör omfatta:

1. Riksdagsledamöter bosatta inom Stockholm eller högst 25 km fågelvägen från riksdagshuset,
2. riksdagsledamöter bosatta 25—500 km fågelvägen från riksdagshuset eller i längre bort liggande delar av Malmöhus län, och
3. riksdagsledamöter bosatta norr om Stockholm *över* 500 km fågelvägen från riksdagshuset.

Skulle riksdagen sammanträda å annan ort än Stockholm, bör ledamot tillhöra traktamentszon 1, om han är bosatt å riksdagsorten, traktamentszon 2, om han bor utanför riksdagsorten på ett avstånd av högst 500 kilometer fågelvägen från riksdagens sammanträdeslokal, och traktamentszon 3 i övriga fall. Bestämmelser av denna innebörd utgör endast en anpassning av gällande regler till de av oss föreslagna ersättningsgrunderna.

Då vi utgår från att traktamentets storlek bör bestämmas i så nära anslutning som möjligt till resereglementets bestämmelser, anser vi, att något traktamente icke bör utgå åt riksdagsledamöter, bosatta i den första traktamentszonen.

Beträffande konstruktionen av ersättnings arvodes- och traktamentsdel har vi slutligen ansett det angeläget, att denna utformas på ett sådant sätt att förändringar i penningvärde och förskjutningar i den allmänna lönenivån icke skall behöva leda till en omprövning av ersättningarnas storlek. När det gäller arvodet kan detta syfte nås antingen genom att anknyta arvodet till en viss löneklass i statens löneförordning eller genom en bestämmelse att arvodet skall förändras enligt samma grunder som lön av motsvarande storlek enligt sagda förordning. Vi föreslår i det följande det senare alternativet. För traktamentena uppnås samma syfte genom anknytningen till resereglementets bestämmelser.

3. Arvodets och traktamentets storlek

Beträffande arvodet har vi med ledning av våra i det föregående redovisade överbäganden funnit skäligt föreslå ett belopp av 24 000 kronor per år, att utgå till samtliga ledamöter oavsett deras bostadsort.

Traktamentet bör bestämmas så att det ger skälig ersättning för av vistelsen å riksdagsorten uppkommande merkostnader under en vår- och en höst-session. Traktamentet bör därför konstrueras som ett *årstraktamente* för det normala riksdagsåret. Dess storlek bör beräknas i anslutning till bestämmelserna i tilläggsbestämmelser till allmänna resereglementet, 7 § 1 mom.

Där föreskrivs att "om förrättning under längre tid än 15 kalenderdygn i följd äger rum inom en och samma förrättningszon" skall "traktamente för dag från och med sextonde dygnet av förrättningen" utgå med väsentligt lägre belopp än som eljest gäller. För förrättningsman med eget hushåll, i traktamentsklass A, till vilken vi anser att riksdagens ledamöter skall hänföras, är dagersättningen 12 kronor (i stället för 23 kronor) och nattersättningen 8 kronor (i stället för 17 kronor). För helt dygn är ersättningen sålunda 20 kronor (i stället för 40 kronor). "16-dygnregeln" motiveras av att en förrättningsman efter 15 dagar bör ha möjlighet att ordna inkvartering och måltider billigare än under den första tiden av vistelsen inom "förrättningszonen". Riksdagsledamöter kan redan i förväg bedöma hur långvarig deras vistelse i Stockholm kommer att bli.

Såsom den gjorda undersökningen av riksdagsledamöternas bostadsförhållanden ger vid handen, har, utöver de i Stockholm hemmahörande, det övervägande flertalet riksdagsledamöter fast bostad i Stockholm åtminstone under hela den tid riksdagens vår- och höstsession pågår. Det synes därför skäligt, att beräkna traktamentet på ett sådant sätt, att detta omfattar natttraktamente för hela riksdagstiden, i genomsnitt uppskattningsvis c:a 200 dagar. Riksdagsledamöter bosatta högst 500 km från Stockholm utnyttjar med få undantag sin rätt till fria resor till att under riksdagstid c:a tre dagar i veckan vistas i hemorten. För dessa bör 125 dagtraktamenten utgå. Riksdagsledamöter bosatta längre bort än 500 km från Stockholm vistas däremot i större omfattning på riksdagsorten under praktiskt taget hela riksdagen. Till dessa bör därför lika många dagtraktamenten och natttraktamenten utgå, d.v.s. tillsammans 200 dygnstraktamenten. Praktiska skäl talar för en på detta sätt schablonmässig beräkning av riksdagsledamöternas traktamenten.

Enligt dessa regler bör alltså traktamenten utgå till riksdagsledamöterna med nedanstående belopp:

Zon 1.	Intet traktamente	
Zon 2.	125 dagtraktamenten à 12 kronor	} 3 100 kronor
	200 natttraktamenten à 8 kronor	
Zon 3.	200 dygnstraktamenten à 20 kronor	4 000 kronor

Utbetalning av traktamentena bör ske månadsvis med två tredjedelar under vårsessionen och en tredjedel under höstsessionen.

Om riksdagen inkallas till extra session under tiden 1/6—15/10, bör för närvaro å riksdagsorten på grund av riksdagsarbete samt för resdagar traktamente utgå till riksdagsledamöter från traktamentszon 2 och 3 med de högre belopp, som stadgas i allmänna resereglementet 7 § 2 mom. (23 + 17 = 40 kronor). Samma ersättning bör utgå till ledamöter och suppleanter, som deltar i ev. utskottssammanträde mellan sessionerna. (Enligt vad vi erfarit från författningsutredningen övervägs förslag att utskotten i en framtid skall

kunna arbeta också mellan sessionerna.) Till ledamöter och suppleanter, som deltar i sammanträde med utrikesnämnden när session icke pågår, bör rese- och traktamentsersättning utgå enligt resereglementets bestämmelser. F.n. utgår traktamente vid sammanträden mellan sessionerna till alla deltagande ledamöter och suppleanter av utrikesnämnden. Traktamentet utgår för varje sammanträdesdag med 25 kronor till den som under riksdagssession å ort, där nämnden sammanträder, skulle uppburit nu gällande lägre arvode och eljest med 50 kronor. Detta synes oss vara oförenligt med den form av traktamenten, som vi föreslagit. Vi finner det emellertid med hänsyn till utrikesnämndens ställning motiverat att mellan sessionerna till samtliga i nämndsammanträde deltagande ledamöter och suppleanter ett sammanträdesarvode utgår med 25 kronor.

Enligt den av oss föreslagna konstruktionen bör traktamentet betraktas såsom en sådan skattefri förmån som i kommunalskattelagens 32 § 3 mom. avses med traktamentsersättning, anvisad av staten till bestridande av särskilda, med vissa tjänster eller uppdrag förenade kostnader. Det särskilda omnämmandet av kostnadsersättning, varom förmåles i 1 § stadgan om ersättning för riksdagsmannaupdragets fullgörande, bör således utgå.

Vi vill till slut understryka, att vårt förslag beträffande arvoden och traktamenten bygger på förutsättningen, att riksdagssessionernas längd i stort sett blir av den omfattning som varit regel under det sista årtiondet. Skulle någon väsentlig förändring i detta hänseende komma till stånd, bör frågan om ersättningsarnas storlek på nytt omprövas.

4. Avdrag vid frånvaro från riksdagen

För närvarande gäller, att riksdagsledamot, som blir förhindrad deltaga i riksdagsgöromålen, skall "för tid, varmed frånvaron i en följd överstiger trettio dagar, vidkännas avdrag å grundarvodet med en fjärdedel och å kostnadsersättningen med hälften av vad eljest skolat under samma tid utbetalas. Har ett år förflutit, sedan riksdagsman sist deltog i riksdagsarbetet, skall därefter, intill dess han åter intager sin plats i riksdagen, intet arvode utgå."

Dessa regler måste betraktas som tämligen onyanserade. Om arvodena i enlighet med vårt förslag blir höjda, bör avdragsbestämmelserna justeras. Samtidigt bör vissa särregler införas som tar sikte på sådan frånvaro, då en generösare behandling är motiverad. Beträffande *arvodet* anser vi att bestämmelser av följande innebörd bör föreskrivas.

Riksdagsledamot, som på grund av offentligt uppdrag, lämnat av riksdagen eller av Kungl. Maj:t, är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, skall under den tid uppdraget varar äga att uppbära hela det arvode som tillkommer honom, när han deltagar i riksdagens arbete.

Riksdagsledamot, som på grund av sjukdom är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, skall under de första 30 dagarna uppbära hela det honom till-

kommande arvodet. Fortsätter förhindret skall han från och med den trettioförsta till och med den etthundraåttionde dagen erhålla 75 procent av arvodet och därefter, till och med den trehundrasextiofemte dagen, 50 procent. När ett år förflutit efter insjuknandet skall intet arvode utgå, förrän ledamoten åter intager sin plats i riksdagen. Reglernas utformning motiveras av att riksdagsarvodet icke är sådan inkomst, som vid sjukdom berättigar till sjukpenning.

Riksdagsledamot, som av annan anledning än offentligt uppdrag eller sjukdom är förhindrad deltaga i riksdagsarbetet, skall under de första 30 dagarna icke vidkännas något avdrag. Vid fortsatt förfall därefter skall intet arvode utgå, förrän han åter intager sin plats i riksdagen. Som en reservbestämmelse för ev. ömmande fall bör dock samtidigt föreskrivas, att kanslideputerade på särskild framställning undantagsvis äger rätt att medge riksdagsledamot med här avsett förfall högst samma förmåner som riksdagsledamot, vilkens förfall är sjukdom.

Beträffande *traktamentet* (utom traktamente vid extra session etc., som på grund av sin föreslagna konstruktion icke behöver kringgärdas med avdragsregler) kan avdragsreglerna icke helt utformas i anslutning till de föreslagna bestämmelserna angående arvodena.

Vid frånvaro från riksdagen på grund av uppdrag, som givits av riksdagen eller av Kungl. Maj:t och för vilket särskilt traktamente utgår, skall avdrag ske per dag med belopp, som motsvarar dagtraktamente enligt föreslagna regler. Däremot bör riksdagsledamoten bibehålla natttraktamentet, då det icke kan anses skäligt att han under den tid uppdraget varar skall behöva avveckla sin bostad i Stockholm. Är förfallet sjukdom skall under de första 30 dagarna helt traktamente utgå. Från den trettioförsta till och med den nittionde dagen skall endast natttraktamente utgå. I övriga fall skall ledamot vid frånvaro, som omfattar 30 dagar, icke erhålla dagtraktamente. Därefter skall intet traktamente utgå. Dock bör kanslideputerade ha rätt att på särskild framställning medge högst samma förmåner som tillkommer riksdagsman, vilkens förfall är sjukdom.

I samtliga fall bör endast förfall i en följd under pågående session utgöra grundval för beräkning av avdrag å arvode och traktamente.

5. Hittillsvarande regler om löneavdrag för statstjänstemän vid tjänstledighet för riksdagsmannaupdrag

Kommunikationsverkens lönekommitté föreslog i sitt år 1919 framlagda betänkande, att den tidigare tillämpade uppdelningen av avlöningen på "lön" och "tjänstgöringspenningar" skulle upphöra och i stället visst avdrag göras för tid, varunder tjänstemannen icke tjänstgjort; tidigare hade tjänstemannen under sådan tid fått avstå tjänstgöringspenningarna till sin vikarie. I reglementet infördes en avdragstabell, som skulle tillämpas vid tjänstledighet för

sjukdom eller tjänstgöringsförbud på grund av smittofara. I fråga om tjänstledighet av annan anledning uttalade kommittén bl.a. följande.

Vid annan ledighet än i 16 och 17 §§ här ovan behandlats ävensom då tjänsteman eljest är hindrad att bestrida sin befattning, skall han enligt föreskrift i post-, telegraf- och vattenfallsverkens avlöningsreglementen alltid avstå vad av avlöningen är att hänföra till tjänstgöringspenningar; därjämte kan han förpliktas att avstå så mycket, som utöver vad vikarien i övrigt äger uppbära erfordras för befattningens uppehållande eller eljest prövas skäligt; — — —

Kommittén har alltså kommit till den uppfattningen, att för samtliga verkens del bör gälla, att under ledighet av annan anledning än i 16 och 17 §§ omförmäls, den tjänstledige alltid skall vidkännas ett avdrag i lönen motsvarande det i 17 § 1 mom. omförmälda tjänstledighetsavdraget. Samma bör vara förhållandet, då han på grund av giltigt förfall är hindrad att tjänstgöra. Om han ytterligare bör avstå någon del av avlöningen och i så fall huru mycket, synes icke kunna generellt angivas utan böra prövas i varje fall. Den nuvarande formuleringen, att tjänstemannen kan åläggas avstå vad för befattningens uppehållande erfordras eller eljest prövas skäligt, torde med fördel kunna förenklas till att tjänstemannen kan förpliktas att av löningen avstå "vad med hänsyn till omständigheterna prövas skäligt". — — —

För vissa oftare förekommande slag av ledigheter, såsom för offentligt uppdrag, för tjänstgöring hos riksdagen, dess utskott och revisorer m.m., torde lämpligen böra utarbetas och av Kungl. Maj:t fastställas enhetliga bestämmelser för samtliga de fyra verken angående vad därvid skall såsom regel avstås.

I enlighet med kommitténs förslag intogs i avlöningsreglementet uttryckliga föreskrifter angående löneavdrag endast i fråga om tjänstledighet på grund av sjukdom och smittofara. I de år 1920 av Kungl. Maj:t utfärdade tilläggsbestämmelserna utbyggdes i stället avdragssystemet, och ett flertal andra tjänstledighetsorsaker preciserades. Det i själva reglementet omnämnda avdraget kom härvid att benämnas A-avdrag, varjämte B-, C- och D-avdrag tillkom i tilläggsbestämmelserna. Vid tjänstledighet för offentligt uppdrag, för vilket antingen ersättning ej utgick eller för vilket ersättningen utgick endast med visst belopp för sammanträdes- eller förrättningsdag (vilket då var fallet med riksdagsmannaarvodet), skulle tjänstemannen vidkännas A-avdrag.

Någon närmare motivering härför har icke lämnats.

Motsvarande bestämmelser i övriga vid samma tid utfärdade avlöningsförfattningar är utformade på liknande sätt.

1928 års lönekommitté yttrade i fråga om riksdagsmannaupdrag följande.

Med hänsyn till storleken av den ersättning, som utgår vid fullgörande av riksdagsmannaupdrag samt uppdrag såsom ledamot av kyrkomöte och av statsrevisionen, har kommittén funnit skäligt föreslå ett något större tjänstledighetsavdrag vid ledighet för dylikt uppdrag än det i nu gällande avlöningsreglementen stadgade A-avdraget och därvid, såsom av bestämmelsen i punkten 3) a) framgår, ansett B-avdrag vara det lämpliga.

I 1936 års lönekommittés betänkande med förslag till civilt avlöningsreglemente uttalades i detta hänseende följande.

Enligt 1930 års förslag skulle under tjänstledighet för riksdagsmannaskap vederbörande hava att avstå B-avdrag. Med hänsyn särskilt till den förändring i riksdagsarvodet, som genomfördes i och med ikraftträdandet av stadgan den 24 februari 1933 (nr 54) om ersättnings utgående för riksdagsmannauppsdragets fullgörande, har kommittén ansett skäligt, att tjänsteman, som åtnjuter ledighet för riksdagsmannauppsdrag, icke förpliktas avstå större del av lönen än A-avdrag.

Enligt föreskrift i civila avlöningsreglementets 13 § skulle tjänsteman under tjänstledighet för offentligt uppsdrag vidkännas A-avdrag, där ersättning för uppsdraget icke utgick eller utgick allenast med visst belopp för sammanträdes- eller förrättningsdag och tjänstemannen icke medgivits rätt till gottgörelse för de avlöningsförmåner han under ledigheten avstått, liksom då fråga var om "uppsdrag såsom ledamot av riksdagen eller att vara riksdagens revisor". Denna bestämmelse kom att gälla för samtliga ordinarie och extra ordinarie tjänstemän fram till den 1 juli 1947.

1945 års lönekommitté ansåg sig i likhet med 1928 års lönekommitté böra förorda, att tjänsteman under ledighet i anledning av uppsdrag såsom ledamot av riksdagen eller att vara riksdagens revisor skulle vidkännas B-avdrag å lönen. Kommittén ville härvid särskilt erinra, att riksdagsmannaarvodet, vilket väsentligen nedsatts genom 1933 års stadga, sedermera till följd av en år 1941 genomförd stadgeändring reglerats att utgå med högre belopp, än som varit bestämda i den före 1933 års reglering gällande stadgan. Kommitténs åsikt kom också till uttryck i Saar.

6. Arvodesregler vid förening av allmän tjänst m. m. och riksdagsmannauppsdrag

Enligt vårt förslag kommer riksdagsarvodena att bli väsentligt höjda. Höjningens syfte är framför allt att tillgodose de ekonomiskt sämst ställda riksdagsledamöterna. Dessa kan icke förena riksdagsarbetet med inkomstbringande förvärvsarbete och måste därför erhålla en skälig ersättning för sitt riksdagsuppsdrag. Åtskilliga riksdagsledamöter uppbär emellertid lön eller arvode för anställning, som de innehar jämsides med riksdagsuppsdraget. Med hänsyn till ändamålet med den föreslagna arvodeshöjningen har vi ansett oss böra föreslå regler som i stort sett medför, att den förut angivna arvodeshöjningen inte i full utsträckning slår igenom för dessa riksdagsledamöter. Det är dock icke möjligt att beakta varje ifrågakommande lön utan det är erforderligt att härvidlag införa en viss avgränsning. Vi har ansett det vara naturligt att i detta hänseende principiellt anknyta till vad som enligt den nuvarande stadgan gäller för de fall, i vilka reglering redan sker av sammanträffande förmåner, nämligen i fråga om riksdagsmannapension. Sådan pension reduceras enligt gällande grunder, om den andra

förmånen utgår på grund av anställning i allmän tjänst. Även då förmånen enligt stadgan utgöres av arvode bör i enlighet härmed den andra förmånen vara relevant, om den härrör från anställning i allmän tjänst. I överensstämmelse med vad som i det följande förordas i fråga om riksdagsmannapensionerna föreslås dock en mindre jämkning i förhållande till vad nu sagts. I syfte att en mera konsekvent avgränsning skall åstadkommas föreslås sålunda, att dessutom skall beaktas förmåner på grund av anställning inom område, som omfattas av SPA-reglementet, även i den mån fråga ej är om vad som formellt kan betecknas som anställning i allmän tjänst.¹

Vid våra överväganden om en rimlig lösning av frågan om arvoden till de i allmän tjänst anställda riksdagsmännen har vi som utgångspunkt haft Saars bestämmelse om B-avdrag vid tjänstledighet för fullgörande av riksdagsmannaupdrag. Vid en reglering av arvoden i saklig överensstämmelse med vad som följer av nämnda bestämmelser torde inte för någon kategori av anställningshavare i allmän tjänst uppkomma någon nämnvärd försämring av de sammanlagda förmånerna i jämförelse med dem som f. n. utgår. En sådan materiell lösning, som nu angivits, kan nås efter två huvudlinjer. Den ena är att fastställa ett särskilt, lägre arvode för nämnda anställningshavare, den andra att behålla ett för alla riksdagsmän lika stort arvode, vilket för dessa anställningshavare minskas enligt särskilda reduktionsregler. Enligt vår mening är en lösning efter den sistnämnda linjen att föredraga framför fastställande av ett särskilt, lägre arvode, både av principiella skäl och därför att en sådan lösning möjliggör en riktigare differentiering mellan anställda i olika löneställning och vid olika tjänstgöringsförhållanden.

Efter ingående prövning av olika alternativ föreslår vi följande lösning, som i alla väsentligheter uppfyller de krav som vi i det föregående uppställt. Regeln om B-avdrag på lönen vid tjänstledighet för riksdagsuppdrag kompletteras med bestämmelser om reduktion av riksdagsarvodet av innebörd att anställningshavare i allmän tjänst m. m., som icke åtnjuter tjänstledighet för sitt riksdagsuppdrag och sålunda uppstår oavkortad lön från sin tjänst, skall vidkännas avdrag på arvodet med 375 kronor per månad under tid, då riksdagssession pågår. Riksdagsman, som åtnjuter tjänstledighet från sin anställning under pågående session och vidkänns avdrag på sin lön, skall uppstå oreducerat arvode under tjänstledighetstiden. Under tid då session icke pågår och anställningshavaren alltså icke av sitt riksdagsuppdrag hindras att uppehålla sin tjänst skall han vidkännas avdrag med 750 kronor per månad å sitt riksdagsarvode. De föreslagna avdragsbeloppen, 375 och 750 kronor, motsvarar avrundade A-avdrag resp. B-avdrag å en statlig lön av samma storlek som det föreslagna riksdagsarvodet.

¹ Bland berörda av SPA-reglementet omfattade anställningshavare må nämnas vissa smärre grupper av anställda inom undervisning, sjukvård, socialvård m. m. Vad beträffar omfattningen i detalj av SPA-reglementet (29/12 1949, nr 726) hänvisas till 39 § reglementet, vilket i gällande lydelse finnes intaget i bilag till statsliggaren.

Då vi, såsom i det föregående påpekats, erfarit att författningsutredningen överväger att rekommendera att riksdagens utskott i en framtid skall sammanträda mellan sessionerna, har vi ansett oss böra taga ställning också till frågan hur reglerna om riksdagsarvoden åt ledamöter, som uppbär lön på grund av anställning i allmän tjänst m. m., i sådant fall bör tillämpas. Skulle sådan befattningshavare, som samtidigt är riksdagsman, deltaga i utskottssammanträde mellan sessionerna, bör han, om han åtnjuter tjänstledighet med löneavdrag från sin tjänst för att kunna deltaga i utskottsarbetet, under de dagar tjänstledigheten omfattar uppbära riksdagsarvode utan reduktion. Kan han förena utskottsarbetet med sin tjänst, bör detta av praktiska skäl icke föranleda någon ändring i avdraget på arvodet (750 kronor per månad).

De föreslagna reglerna för anställda i allmän tjänst m. m. kommer även att bli tillämpliga på riksdagsledamöter som samtidigt är statsråd. De medför i jämförelse med nu gällande regler ingen väsentlig ändring i deras ekonomiska ställning. Enligt vår mening kan dock skäl anföras mot att riksdagsarvode utgår till statsråd. Statsrådslönen borde avpassas så att den ger full kompensation för hela det arbete ett statsråd utför. Av detta utgör riksdagsarbetet en normal del. Den nu tillämpade ordningen skapar även en större skillnad i inkomsthänseende mellan statsråd, som är medlemmar av riksdagen, och övriga statsråd än som synes betingad av olikheten i deras arbetsbörda. För statsråd har arbetet i egenskap av riksdagsledamot begränsad omfattning. Det skiljer sig ofta föga från den arbetsprestation statsråd, som icke är riksdagsledamöter, har att fullgöra i riksdagen. Då denna fråga torde ligga utanför vårt egentliga uppdrag, har vi icke velat gå längre än till att anföra dessa allmänna synpunkter.

I tillämpningen kan vissa problem uppstå, bl. a. i de fall då tjänsteman tar partiell ledighet från sin tjänst för att sköta sitt riksdagsuppdrag. Det bör ankomma på kanslideputerade, tillika med kamrarnas talmän, att, med stöd av den i stadgan om ersättning för riksdagsmannauppdragets fullgörande givna befogenheten att meddela de närmare bestämmelser som må erfordras för tillämpningen av stadgans regler angående riksdagsarvode, bestämma hur det i sådana fall skall förfaras.

Vad de föreslagna bestämmelserna om förening av riksdagsarvode med lön innebär i tillämpningen belyses vad beträffar statstjänstemän i tabellerna 16 a—d. Som förutsättning för beräkningarna har antagits att riksdagssessioner pågår under sju månader av året.

7. Talmännens representationsbidrag

De nuvarande representationsbidragen med 5 000 kronor för år fastställdes 1949. Med hänsyn till penningvärdesförsämringen bör dessa uppräknas, förslagsvis till 8 000 kronor per år.

Tabell 16. Bruttobehållning för statstjänstemän i riksdagen enligt utredningens förslag och nu gällande grunder

a) Riksdagsmän i traktamentszon 1, som under session är tjänstlediga från sin statstjänst

Löneplan	Löneklass	Utredningens förslag (0—25 km)		Nuvarande grunder (0—15 km)	
		Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Kostnadsersättning
A	7	29 289	—	21 039	3 000
	12	31 701	—	23 451	„
	17	34 947	—	26 697	„
	21	38 229	—	29 979	„
	24	40 902	—	32 652	„
	26	42 336	—	34 086	„
	29	44 781	—	36 531	„
B	1	45 555	—	37 305	„
	3	47 190	—	38 940	„
	4	48 483	—	40 233	„
	6	52 137	—	43 887	„

b) Riksdagsmän i traktamentszon 1, som under session förblir i statstjänst

Anm. Endast tjänstemän fr.o.m. A 21 redovisas, då riksdagsman i lägre löneklass icke kan beräknas fullgöra sin tjänst under sessionstid.

Löneplan	Löneklass	Utredningens förslag		Nuvarande grunder	
		Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Kostnadsersättning
A	21	40 413	—	34 788	3 000
	24	44 241	—	38 616	„
	26	47 145	—	41 520	„
	29	52 089	—	46 464	„
B	1	53 913	—	48 288	„
	3	56 493	—	50 868	„
	4	58 437	—	52 812	„
	6	63 897	—	58 272	„
	8	72 105	—	66 480	„

c) Riksdagsmän i traktamentszon 2 och 3, som under session är tjänstlediga från sin statstjänst. (Lönen är för traktamentszon 2 beräknad för dyrortsgrupp 3 och för zon 3 ortsgupp 4.)

Löneplan	Löneklass	Utredningens förslag				Nuvarande grunder (över 15 km)	
		Zon 2 (25—500 km)		Zon 3 (över 500 km)		Ortsgrupp 3	
		Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Kostnadsersättning
A	7	28 296	3 100	28 782	4 000	20 046	8 000
	12	30 471	„	31 113	„	22 221	„
	17	33 696	„	34 305	„	25 446	„
	21	37 050	„	37 614	„	28 800	„
	24	39 810	„	40 314	„	31 560	„
	26	41 427	„	41 913	„	33 177	„
	29	44 094	„	44 478	„	35 844	„
B	1	45 555	„	45 555	„	37 305	„
	3	47 190	„	47 190	„	38 940	„
	4	48 483	„	48 483	„	40 233	„
	6	52 137	„	52 137	„	43 887	„

d) Riksdagsmän i traktamentszon 2 och 3, som under session förblir i sin tjänst. (Jfr anm. till tabell 16 b och c.)

Löneplan	Löneklass	Utredningens förslag				Nuvarande grunder (över 15 km)	
		Zon 2 (25—500 km)		Zon 3 (över 500 km)		Ortsgrupp 3	
		Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Traktamente	Lön + arvode	Kostnadsersättning
A	21	38 961	3 100	39 693	4 000	33 336	8 000
	24	42 897	„	43 569	„	37 272	„
	26	45 921	„	46 533	„	40 296	„
	29	51 129	„	51 597	„	45 504	„
B	1	53 913	„	53 913	„	48 288	„
	3	56 493	„	56 493	„	50 868	„
	4	58 437	„	58 437	„	52 812	„
	6	63 897	„	63 897	„	58 272	„
	8	72 105	„	72 105	„	66 480	„

8. Arvode vid riksdagsupplösning

Under våra överläggningar har vi uppmärksammat det läge i vilket arvoden kommer vid en riksdagsupplösning. Enligt gällande tillämpning av nuvarande regler kan arvode icke utgå till ledamot av kammare, som efter upplösningen skall nyväljas.

Då frågan synes oss äga nära samband med de frågor, som behandlas av författningsutredningen, har vi icke ansett oss böra framlägga något förslag till dess lösning.

9. Kostnader för arvodesförslagets genomförande

De sammanlagda arvodeskostnaderna (grundarvode och kostnadsersättning) uppgick 1957 till 7 300 000 kronor. Enligt de av oss föreslagna grunderna skulle kostnaderna för arvoden och traktamenten uppgå till drygt 10 200 000 kronor. Detta belopp bör dock reduceras med de avdrag, som de ledamöter skall vidkännas, vilka uppbär lön eller därmed jämförlig ersättning på grund av anställning i allmän tjänst m. m. Dessa avdrag torde komma att uppgå till omkring 250 000 kronor. Eftersom enligt vårt förslag en väsentligt mindre del än hittills av ersättningsbeloppen kommer att undantagas från beskattning kommer dock icke de enskilda riksdagsledamöterna att få sina faktiska ersättningar ökade i samma utsträckning som de totala arvodeskostnaderna höjs.

Höjningen av arvoden kommer att leda till en ökning av totalkostnaderna för arvoden m.m. per tusen invånare (jfr tabell 12) från 889 kronor till c:a 1 360 kronor, vilket skulle föra upp Sverige närmast USA i detta hänseende. Det bör dock anmärkas att den höga svenska siffran icke betingas av exceptionellt höga arvoden (jfr tabell 13) utan av det stora antalet riksdagsledamöter (382 på 7,3 miljoner invånare mot USA:s 531 på 170 miljoner).

VIII. Pensioner

Enligt vårt förslag till reglering av riksdagsmannaarvodena skall dessa bestämmas på ett sådant sätt, att de kan ge en med hänsyn till uppdragets natur rimlig existenslön för den som saknar andra inkomster. I sammanhang med en sådan arvodesreglering erfordras enligt vår mening nya pensioneringsgrunder för riksdagens ledamöter. De nuvarande bestämmelserna om riksdagsmannapensioneringen är tämligen summariska och i stort sett utformade utan närmare anknytning till vad som gäller inom personalpensioneringen. Pensionsbeloppen är förhållandevis låga, vilket sammanhänger med att de hittillsvarande arvodena åt riksdagens ledamöter närmast avvägs såsom ett slags bisysslearvoden. En pensionsreform bör innefatta både en anpassning av pensionsbeloppen efter storleken av de ifrågasatta nya arvodena och en utformning av grunderna i övrigt efter mindre summariska linjer än enligt det nuvarande systemet.

Vi anser, att vad som framdeles skall gälla i pensionshänseende för riksdagens ledamöter på längre sikt måste bli beroende av utvecklingen beträffande frågan om allmän tjänstepensionering.

Om den allmänna pensionsfrågan löses genom ett för alla förvärvsarbetande avsett lagstadgat tjänstepensionssystem, torde riksdagens ledamöter kunna inordnas i ett sådant system. Behovet av en särskild riksdagsmannapensionering har synts i så fall kunna efter hand bortfalla. Riksdagsmännen skulle i sådant fall komma att framdeles erhålla allmän pension enligt samma grunder som övriga inkomsttagare.

Skulle den allmänna pensionsfrågan inte lösas i enlighet med vad nu sagts eller lösas på ett sätt som inte gör det möjligt att inordna riksdagsledamöterna i pensionssystemet, kvarstår enligt vår uppfattning behovet av en särskild riksdagsmannapensionering oförminskat.

Oavsett hur utvecklingen i den allmänna pensionsfrågan kommer att gå har vi emellertid ansett det vara ofrånkomligt att räkna med att under nu närmast överskådlig tid kommer att behövas en särskild riksdagsmannapensionering, eftersom en allmän pensionsförsäkring inte torde nå erforderlig effekt förrän efter en inte oväsentlig övergångstid. Så länge klarhet inte vunnits i den allmänna pensionsfrågan finns emellertid enligt vår uppfattning inte förutsättning för att låta nya grunder för en särskild riksdagsmannapensionering få annat än provisorisk karaktär.

Vid den reglering av grunderna för den särskilda riksdagsmannapensioneringen, som vi förordar i samband med arvodesregleringen, har vi funnit

det ligga nära till hands att taga det nya pensionssystemet för statsanställda såsom förebild i sådana avseenden, där inte principiella och praktiska skäl sammanhängande med riksdagsmannauppsdragets särskilda karaktär motive- rar lösningar efter andra linjer. Med hänsyn till pensionsregleringens provisoriska natur bör emellertid mera betydelsefulla avvikelser från riksdagsmannapensioneringens nuvarande grunder inte göras där detta tills vidare kan undvikas.

Den närmare innebörden av det förslag angående revision av pensioneringen för riksdagens ledamöter, som uppgjorts på grundval av utredningens ovan angivna allmänna riktlinjer, framgår av bifogade förslag till ny stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande (7—15 §§). Författningsförslaget ansluter i fråga om disposition och i vissa hänseenden i fråga om formell utformning i övrigt relativt nära till det förslag till "statens allmänna tjänstepensionsreglemente", som redovisats såsom bilaga A till det vid propositionen nr 157 till 1958 års förra riksdag fogade statsrådsprotokollet och som lämnats utan erinran av riksdagen. (Reglementet torde inte komma att utfärdas förrän det nu pågående arbetet med tilläggs- och övergångsbestämmelser slutförts.)

Förslaget angående bestämmelser för riksdagsmannapensioneringen innefattar liksom nämnda förslag till tjänstepensionsreglemente endast stadgan- den med karaktär av huvudbestämmelser. Det har förutsatts, att fullmäktige i riksgäldskontoret skall äga meddela erforderliga övergångs- och tilläggsbestämmelser, sedan Kungl. Maj:t utfärdat motsvarande bestämmelser för den statliga personalpensioneringen. Den allmänna innebörden i sak av de till- ämnade övergångs- och tilläggsbestämmelserna i några viktigare hänseenden i fråga om riksdagsmannapensioneringen anges emellertid i det följande. Vid en jämförelse mellan stadgeförslaget och förslaget till statens allmänna tjänstepensionsreglemente bör beaktas, att dessa förslag inte genomgående bygger på samma gränsdragning mellan huvudbestämmelser och avsedda tilläggsbestämmelser. I stadgeförslaget har sålunda i flera fall ansetts kunna uteslutas motsvarigheter till reglementsbestämmelserna av den anledningen, att därav berörda situationer bedömts bli avsevärt mindre frekventa inom riksdagsmannapensioneringen än inom pensioneringen för de statsanställda.

Vad beträffar den formella utformningen av stadgeförslaget må i övrigt påpekas, att bestämmelserna endast i begränsad utsträckning givits karaktären av hänvisningsbestämmelser till det statliga pensionsreglementet. Detta motiveras av bl. a. att det ansetts önskvärt, att de för riksdagsmannapensioneringen gällande huvudgrunderna skall framgå direkt av stadgan angående ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande.

Vad beträffar innebörden av och motiveringen till de föreslagna nya bestämmelserna om riksdagsmannapensioneringen samt vissa ifrågasatta övergångsbestämmelser till dessa må anföras följande i anslutning till ifrågava- rande paragrafer i författningsförslaget.

7 §.

Vid införandet av pensionsrätt för riksdagens ledamöter framhölls, samtidigt som riksdagsmannauppsdragets särart i förhållande till andra förtroendeuppdrag betonades, att grunden för denna pensionsrätt var en annan än för pensionsrätt för anställningshavare. Riksdagsarbetet vore på längre sikt ägnat att medföra olägenheter för riksdagsmännen i deras vanliga gärning och det kunde i betraktande härav inte anses opåkallat, att det allmänna sörjde för att riksdagsmännen, där uppdraget haft en längre varaktighet, erhöles kompensation för de med uppdraget förenade olägenheterna och uppoffringarna i form av ett bidrag till deras försörjning på ålderdomen.

Ur denna motivering för riksdagsmannapensioneringen synes kunna härledas följande principer, som bör vara vägledande vid pensioneringens utformning.

1. Pensioneringen bör vara inriktad på att ge vederbörande en kompensation för att de på grund av uppdraget i viss utsträckning ginge miste om möjligheter att genom vanlig yrkesverksamhet trygga sin ställning i händelse av arbetsoförmåga men däremot inte ha till syfte att i och för sig bereda riksdagsledamöterna vissa förmåner. Pensioneringen bör m. a. o. grundas på vad som skulle kunna betecknas som "kompensationsprincipen".

2. Pensionsrätten bör inte vara automatiskt anknuten till uppdraget utan bör göras beroende av att detta haft en viss inte alltför kort varaktighet.

Det förutsättes, att de nya bestämmelserna inte skall gälla med mindre riksdagsmannen någon tid före 65 års ålder varit ledamot av riksdagen efter bestämmelsernas ikraftträdande. Undantag härifrån har dock ansetts böra göras genom övergångsbestämmelser för vissa fall, närmast där vederbörande överskridit åldersgränsen men i en följd varit ledamot av riksdagen sedan en tidpunkt, som ligger före ikraftträdandet.

Möjlighet att kvarstå vid pensionsrätt enligt nuvarande grunder torde under vissa förutsättningar böra föreligga. I princip bör gälla, att den som begagnar sig av sådan möjlighet skall vara underkastad nuvarande arvodes- och traktamentsbestämmelser. Den närmare innebörden av övergångsregleringen i detta hänseende synes inte kunna preciseras förrän övergångsbestämmelserna för de statsanställda föreligger.

Med hänsyn till förut angivna motivering för riksdagsmannapensioneringen har det ansetts rimligt att i huvudsak bibehålla de förutsättningar för pensionsbestämmelsernas tillämplighet, som nu gäller. Karenstiden för inträde av pensionsrätt bör sålunda i allmänhet vara åtta riksdagsår. Av kompensationsprincipen har ansetts böra följa, att endast tid före 65 års ålder, som enligt 10 § utgör pensionsåldern, skall få åberopas. En sådan anordning står också väl i överensstämmelse med intresset av att ett kvarstående i riksdagsmannauppsdraget till högre ålder inte skall särskilt stimuleras.

Någon motsvarighet till den för de statsanställda avsedda kvalifikationsreglerna om att tjänstgöringen skall ligga inom en viss kalendertid ("den senaste perioden av 36 månader") torde, både med hänsyn till riksdagsmannauppslagets karaktär och de avvikelser från de statliga tjänstepensionsreglerna som förordas i andra avseenden, inte vara påkallad eller lämplig inom pensioneringen för riksdagens ledamöter.

Pensionsbestämmelserna för riksdagens ledamöter skall självfallet gälla enbart pensionsrätten och följaktligen inte innefatta någon motsvarighet till de regler om avgångsskyldighet i samband med pensionering, som bl. a. de statsanställda är underkastade.

För de statsanställda kommer att gälla vissa inskränkande bestämmelser (8 § 3 mom. och 16 § 2 mom. förslaget till statens allmänna tjänstepensionsreglemente), vilka har sin motsvarighet i försäkringslagstiftningen. Dessa inskränkningar har ansetts böra gälla även inom riksdagsmannapensioneringen, men det har inte ansetts erforderligt att intaga bestämmelser härom i stadgan.

8 §.

Pensioneringen för riksdagsledamöterna uppbygges, liksom den statliga personalpensioneringen, enligt det s. k. bruttosystemet i vad avser samordningen med folkpension m. m. Härav följer, att förmånerna enligt den särskilda riksdagsmannapensioneringen i den mån inte annat särskilt föreskrivits skall inkludera den folkpension m. m., som samtidigt tillkommer vederbörande. Reglerna angående den närmare utformningen av samordningen förutsättes skola i tillämpliga delar anknyta till vad som skall gälla för de statsanställda. Den ur praktisk synpunkt viktigaste följden härav är, att den folkpension, som skall ingå i bruttonivån, beräknas med samma avkortning som bruttoförmånen (i bruttonivån av halv resp. fjärdedels egenpension inräknas exempelvis blott hälften resp. fjärdedelen av folkpensionen etc.) och att utanför änkepensions bruttonivå skall finnas viss "frilagd" folkpension, även om änkepensionen inte avkortats med hänsyn till den tid uppdraget innehafte. Beträffande den närmare innebörden av bruttosystemet och de på detta system grundade samordningsreglerna torde få hänvisas till den redogörelse, som lämnats i den förut nämnda propositionen nr 157 till 1958 års förra riksdag.

9 §.

Samordningen med pensionsrätt på grund av anställning i allmän tjänst förutsättes skola ske efter samma principer, som gäller enligt det nya statliga tjänstepensionsreglementet, d. v. s. riksdagsmannapensionerna skall reduceras i den mån så erfordras för att de sammanlagda förmånerna inte skall överstiga förmåner beräknade på basis av det totala antalet tillgodoräknings-

bara år och det högsta av pensionsunderlagen. Enligt förslaget skall samordning ske, förutom i de nuvarande samordningsfallen, där den andra förmånen utgår på grund av anställning inom det område, som omfattas av SPA-reglementet.

Innebörden av beteckningen "statliga pensionsbestämmelser" förutsättes skola vara densamma som enligt den definition, som förekommer i 2 § 2 mom. förslaget till statens allmänna tjänstepensionsreglemente. Eventuella bestämmelser om en allmän pensionsförsäkring omfattas således inte av uttrycket "statliga pensionsbestämmelser". Frågan om samordning med förmåner från en eventuell allmän pensionsförsäkring regleras, såsom framgår av det föregående, i 8 §.

Vissa exempel på verkan av de föreslagna bestämmelserna om reglering av sammanträffande förmåner återges i tabell 17.

10 §.

Egenpensionsrätten för riksdagens ledamöter föreslås skola gälla enbart ålders- och sjukpension men däremot ej förmåner av den typ som de statliga s. k. livräntorna representerar. I sådana fall inom riksdagsmannapensioneringen, som motsvarar livräntefallen inom personalpensioneringen, skall således — under förutsättning att karenstidsvillkoret uppfyllts — alltid utgå förmån med karaktär av pension i teknisk mening. Denna avvikelse från personalpensioneringsgrunderna är motiverad av att det inte är önskvärt att utforma riksdagsmannapensioneringen på sådant sätt, att det skulle bli ekonomiskt särskilt betydelsefullt att förvärva eller bibehålla riksdagsmannaupdraget i anslutning till pensionsåldern. Avvikelsen torde också stå i god samklang med den här antagna förutsättningen, att pensioneringen skall grundas på "kompensationsprincipen". Det bör även observeras, att den nu ifrågavarande avvikelsen från personalpensioneringens grunder i för riksdagsledamöterna gynnsam riktning motväges av avvikelser åt motsatt håll på andra punkter; detta gäller bl. a. karenstidsregeln och "riskpensioneringsgrunderna" (grunderna för sjuk- och familjepensioneringen).

Rätt till sjukpension finnes inte inom den nuvarande riksdagsmannapensioneringen. Viss sådan rätt följer emellertid av förslaget. Vad beträffar det härvid erforderliga invaliditetsbegreppet förutsättes, att de inom folkpensioneringen tillämpade grunderna skall gälla.

11 §.

I fråga om pensionsunderlag förutsättes skola i väsentliga hänseenden gälla motsvarande som för i 1 § 2 mom. förslaget till statens allmänna tjänstepensionsreglemente avsedd arvodestagare med arvode till belopp närmast motsvarande det, som gäller för riksdagsledamot. Vid bestämmande av pen-

sionsunderlag skall enligt de statliga personalpensionsbestämmelserna i princip göras ett slags medeltalsberäkning i fråga om de pensionsgrundande lönerna för en viss tidsperiod. Härvid skall dessa löner räknas om till de vid avgången gällande beloppen för ifrågavarande lönegrader, under förutsättning att lönerna varit gällande för vederbörande inom en sammanhängande period av 5 år före avgången. Denna regel om en "priviligierad" zon sammanhänger med förekomsten inom personalpensioneringen av pensionsförmåner av två olika slag, nämligen dels pensioner i teknisk mening och dels s. k. livräntor, och syftar till att förebygga uppkomsten av alltför stora diskontinuiteter mellan dessa förmåner. Inom riksdagsmannapensioneringen finnes inte något liknande motiv för anordningen med en "privilegierad" zon. En sådan torde tvärtom vara mindre lämplig inom denna pensionering, eftersom därmed skulle skapas särskilda ekonomiska motiv för bibehållande eller förvärvande av riksdagsmannaupdrag under just denna period i nära anslutning till pensionsåldern. Avgörande skäl har därför ansetts finnas för att inom riksdagsmannapensioneringen det pensionsgrundande arvodet skall generellt beaktas med det belopp, som gäller vid tiden för avgången. Har under den femårsperiod, för vilken medeltalsberäkning ifrågakommer, skett en sådan arvodesreglering, att arvodet kommit att motsvara lönen i en annan lönegrad än tidigare, skall medeltalsberäkning ske beträffande de vid avgången gällande beloppen för ifrågavarande lönegrader. Inträder rätten till pensionen senare än vid tidpunkten för avgången, skall pensionsunderlaget förändras i samma grad, som utgående pensioner reglerats enligt 14 § under perioden mellan avgången och den tidpunkt, då pensionen skall börja utgå.

För tid före ikraftträdandet av det nya systemet för riksdagsmannapensioneringen förutsattes i princip, att för riksdagsledamot som blir underkastad detta system skall anses ha gällt ett pensionsgrundande arvode för månad motsvarande $100/65 \times 1/12 \times 7.200$ kronor. Där pension bestämmes att utgå från tidpunkt efter det nya systemets ikraftträdande, bör sistnämnda arvode förändras i samma grad som utgående riksdagsmannapensioner anpassats under tiden från ikraftträdandet till nämnda tidpunkt.

En viss utvidgning i fråga om rätten att räkna tid för pension förordas i fall, där riksdagsmannen avgått med sjukpension. För sådana fall föreslås, att förutom tid, då uppdraget innehafts, skall få tillgodoräknas tid, som vid dödsfallet må återstå till mandatperiodens utgång, dock att sådan "utökningstid" inte skall omfatta längre tid än till utgången av tredje kalenderåret efter avgångsåret.

Inom den nuvarande riksdagsmannapensioneringen lärers såsom pensionsgrundande tid inte räknas sådant år, då vederbörande inte innehaft uppdraget hela året. Vad beträffar betydelsen av del av verksamhetsår synes emellertid tillräckliga skäl inte finnas för principiell avvikelse från vad som gäller inom personalpensioneringen. Enheten för tidberäkningen torde därför böra vara hela eller påbörjade kvartal, under vilka arvode åtnjuts.

Motiveringen för riksdagsmannapensioneringen har, såsom förut framhållits, i enlighet med uttalandena i samband med den nuvarande pensioneringens tillkomst förutsatts vara, inte att i och för sig bereda riksdagsledamöterna vissa förmåner utan att ge dem kompensation för att de på grund av uppdraget i viss utsträckning förlorade möjligheter att genom vanlig yrkesverksamhet trygga sin ställning i händelse av arbetsförmåga ("kompensationsprincipen"). Ett hänsynstagande härtill skulle vad beträffar längden av den för hel pension erforderliga tiden för innehav av riksdagsmannauppsdrag leda till att man borde kräva lika många år, som inom personalpensioneringen reguljärt fordras för hel pension eller minst 30 år. Särskilt i betraktande av att i de inom personalpensioneringen förekommande livräntefallen ofta kräves mer än 30 år för "hel" förmån kan det inte med fog göras gällande, att en 30-årsregel inom riksdagsmannapensioneringen skulle verka alltför strängt. Den omständigheten att riksdagsledamöterna blott i ett mindre antal fall skulle komma att vid tillämpning av 30-årsregel förvärva hel pension och i många fall skulle få relativt starkt avkortade pensioner kan vid en pensionering grundad på kompensationsprincipen inte tillmätas avgörande betydelse. Genom en 30-årsregel tillgodoses vidare "rättvisesynpunkterna" i högre grad än genom en på mindre antal år grundad regel, eftersom pensionen enligt den förra regeln kommer att stå i mera direkt proportion till uppdragstiden än om kortare tid kräves för hel pension. Det bör också observeras, att det tröskelproblem, som vid en till de föreslagna arvodena anknyten pensionsnivå följer av den ifrågasatta karenstidsregeln, framträder i högre grad ju kortare tid som erfordras för hel pension. Vid en jämförelse med de nuvarande grunderna för riksdagsmannapensioneringen, enligt vilka hel förmån utgår vid minst 20 år, bör ytterligare beaktas, att även 20/30 av "ny" pensionsförmån inte oväsentligt överstiger 20/20 av nuvarande pension.

En omständighet som talar emot ett införande av en 30-årsregel är visserligen, att en sådan regel kunde komma att i högre grad än en 20-årsregel försvåra att äldre riksdagsmän ersätts med yngre krafter, eftersom antalet fall, där ett kvarstående i uppdraget skulle medföra högre pensionsförmån blir större ju flera år som kräves för hel förmån. Betydelsen av ett sådant incitament till kvarstående minskas dock genom den förordade begränsningen av rätten att återopa tid för innehav av riksdagsmannauppsdrag vid bestämmande av pensions storlek (och även såsom kvalifikation för pensionsrätt över huvud taget) till att avse tid före pensionsåldern. Övervägande skäl har därför ansetts kunna återopas för införande av en 30-årsregel.

Där pensionen grundas på mindre antal år än det för hel förmån minst erforderliga, skall pensionen beräknas i direkt proportion till antalet uppdragsår. F. n. gäller denna proportionalitetsregel endast för det antal år som överskjuter 8.

Pensionsprocenten föreslås vara 65 liksom för de statsanställda. Tillräckliga motiv för någon anordning med s. k. åldersförhöjning liknande den, som

gäller enligt statens allmänna tjänstepensionsreglemente, torde inte föreligga inom riksdagsmannapensioneringen.

Exempel på de pensionsbelopp, som vid olika antal riksdagsår följer av förslaget, lämnas i tabell 18.

12 §.

Änkepension förutsättes skola utgå under motsvarande förutsättningar som enligt nuvarande grunder. Änkepensionsskyddet inträder i enlighet härmed först sedan karenstidsvillkoret uppfyllts. En uppmjukning av den s. k. 60-årsgränsen föreslås dock skola göras efter förebild av motsvarande nu beslutade liberalisering inom den statliga personalpensioneringen.

Rätt till barnpension skall, där karenstidsvillkoret är uppfyllt, föreligga under i övrigt de förutsättningar som gäller inom den nya statliga personalpensioneringen.

13 §.

Familjepensions belopp för ensam förmånsberättigad ("normalbeloppet") beräknas enligt förslaget efter grunder motsvarande dem, som beslutats för de statsanställda, d. v. s. normalbeloppet skall utgöra 50 procent av motsvarande egenpensionsbelopp. Såsom framgår av det föregående förutsättes de nya statliga personalpensionsgrunderna skola tjäna som mönster även i fråga om familjepensions samordning med folkpension m. m. (bl. a. skall således förekomma viss "frilagd" folkpension).

14 §.

Äldre riksdagsmannapensioner beröres inte av de nya bestämmelserna. De äldre pensionerna torde dock bära, räknat från tidpunkten för det nya systemets ikraftträdande, för framtiden förändras efter i princip de grunder, som angivits i 14 §. Tillägg till de äldre pensionerna bör dock inte utgå i den mån som dessa förmåner härigenom skulle komma att överstiga de förmåner, vilka enligt det nya systemet tillkommer dem, som erhåller pension närmast efter systemets ikraftträdande.

Kostnaderna för den föreslagna pensionsregleringen för riksdagsmännen framkommer, liksom motsvarande kostnader för de statsanställdas pensionsreglering, endast i obetydlig omfattning under de närmaste åren, eftersom de nya bestämmelserna får direkt betydelse endast för de fall, där pension beviljas efter bestämmelsernas ikraftträdande. Det må i sammanhanget erinras om att kostnaderna på grund av omläggningen av den *statliga personalpensioneringen*, inom vilken antalet nybeviljade pensioner per år f. n. håller sig vid omkring 8.000, i den angivna propositionen nr 157 till 1958 års förra riksdag angivits till c:a 4 miljoner kronor för budgetåret 1959/60 och till omkring 8 miljoner kronor för det därpå följande budgetåret. Det må vidare på-

pekas, att de nya pensionerna är bruttoförmåner, som inkluderar förekommande allmänna förmåner (folkpension m. m.).

Tabell 17. Exempel på verkan av de föreslagna grunderna angående reglering av sammanträffande riksdagsmannapension och statlig personalpension

Antal år för riksdagsmannapension	Sammanlagda egenpensionsbelopp för år (kr)								
	lönegrad A 7			lönegrad A 19			lönegrad B 1		
	antal tjänstår			antal tjänstår			antal tjänstår		
	10	20	30	10	20	30	10	20	30
	separat beräknad personalpension, kr/år			separat beräknad personalpension, kr/år			separat beräknad personalpension, kr/år		
	2.800	5.600	8.401	5.200	10.400	15.600	7.862	15.724	23.587
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10

A. Uppdragstiden sammanfaller helt med tid för vilken tjänstår för personalpension beräknas

	Separat beräknad riksdagsmannapension									
8	4.160 kr/år	5.200	9.760	12.561	5.200	10.400	15.600	7.862	15.724	23.587
10	5.200 „	5.200	10.400	13.601	5.200	10.400	15.600	7.862	15.724	23.587
20	10.400 „	10.400	10.400	15.600	10.400	10.400	15.600	10.400	15.724	23.587
30	15.600 „	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	23.587	23.587

B. Uppdragstiden infaller i möjlig utsträckning före eller efter tid för vilken personalpension beräknas

	Separat beräknad riksdagsmannapension									
8	4.160 kr/år	6.960	9.760	12.561	9.360	14.560	15.600	12.022	19.884	23.587
10	5.200 „	8.000	10.800	13.601	10.400	15.600	15.600	13.062	20.924	23.587
20	10.400 „	13.200	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	18.262	23.587	23.587
30	15.600 „	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	15.600	23.462	23.587	23.587

Anm. Samtliga belopp är beräknade utan hänsyn till övergångsbestämmelser.

De statliga personalpensionerna är på basis av 1958 års löner bestämda enligt de beslutade nya pensionsbestämmelserna (5-ortsbelopp för tid före 67 års ålder).

Tabell 18. Exempel på föreslagna pensionsbelopp vid olika antal riksdagsår

Antal riksdagsår	Egenpension för år (efter övergångstiden)		
	Kronor	Ökning	
		Kronor	%
1	2	3	4
30 och däröver	15.600	8.400	117
28	14.560	7.360	102
24	12.480	5.280	73
20	10.400	3.200	44
16	8.320	2.520	43
12	6.240	1.840	42
10	5.200	1.500	41
8	4.160	1.160	39

Anm. Det bör observeras, att beloppen avser bruttoförmåner, från vilka avdrag skall göras, dels där pensionstagaren åtnjuter folkpension m. m., dels i vissa fall där han uppstår pension på grund av anställning i allmän tjänst m. m.

Förslag till stadga om ersättning för riksdagsmannauppsdragets fullgörande

1 §.

1 mom. Riksdagsman åtnjuter arvode från och med den dag, då han tager plats i riksdagen till och med den dag, då riksdagsmannauppsdraget upphör.

Arvodet utgår med 24 000 kronor för år.

Riksdagsman, som åtnjuter lön eller därmed jämförlig förmån på grund av anställning i allmän tjänst, skall, om han icke åtnjuter tjänstledighet på grund av riksdagsarbetet, vidkännas avdrag å arvodet, under tid då session pågår med 375 kronor för månad och eljest med 750 kronor för månad. Med allmän tjänst avses här anställning hos staten eller kommun eller eljest inom tillämplighetsområdet för reglementet för pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befattningshavare (SPA-reglementet).

Arvodet samt avdragen skola följa förändringar i löner och avdrag av närmast motsvarande storlek för statliga befattningshavare.

2 mom. För tid, då arvode enligt denna stadga utgår, erhåller riksdagsman, i den utsträckning och på sätt nedan sägs, jämväl traktamente enligt traktamentsklass A i allmänna resereglementet.

Vid bestämmande av traktamentsersättning hänföres riksdagsman till *traktamentszon 1*, om han är bosatt i Stockholms stad eller å ort belägen inom ett avstånd av tjugofem kilometer fågelvägen från riksdagshuset i Stockholm, till *traktamentszon 2*, om han är bosatt å ort belägen mellan tjugofem och femhundra kilometer fågelvägen från samma plats eller å längre bort belägen ort inom Malmöhus län, samt till *traktamentszon 3* i övriga fall.

Skulle riksdagen sammanträda å annan ort än Stockholm, skall riksdagsman tillhöra traktamentszon 1, om han är bosatt å riksdagsorten, traktamentszon 2, om han är bosatt utanför riksdagsorten å ort belägen inom ett avstånd av femhundra kilometer fågelvägen från riksdagens sammanträdeslokal, samt traktamentszon 3 i övriga fall.

Vid tillämpning av dessa bestämmelser skall riksdagsman anses vara bosatt där han är mantalsskriven.

Traktamente beräknas efter de högsta belopp som angivas i 7 § 1 mom. kungl. kungörelsen med tilläggsbestämmelser till allmänna resereglementet. Till riksdagsman, som hänföres till traktamentszon 1, utgår intet traktamente. Hänföres riksdagsmannen till traktamentszon 2, utgår ett belopp för år motsvarande etthundratjugofem traktamenten för dag och tvåhundra traktamenten för natt, och hänföres han till traktamentszon 3, ett belopp för år motsvarande tvåhundra traktamenten för dag och tvåhundra traktamenten för natt.

3 mom. Inkallas riksdagen till extra session under tiden från och med den 1 juni till och med den 15 oktober, skall till riksdagsman tillhörande traktamentszonerna 2 och 3 utgå traktamente enligt 7 § 2 mom. allmänna resereglementet.

Vad i första stycket stadgats skall äga motsvarande tillämpning å riksdagsman, som i egenskap av ledamot eller suppleant under angiven tid deltagit i sammanträde med något riksdagens utskott.

2 §.

1 mom. Blir riksdagsman förhindrad deltaga i riksdagsarbetet på grund av uppdrag, som givits honom av Kungl. Maj:t eller riksdagen, skall han under tiden för uppdragets fullgörande uppbära hela det honom enligt 1 § 1 mom. tillkommande arvode.

Är riksdagsman frånvarande på grund av sjukdom, skall vid frånvaro i en följd efter trettio dagar arvodet minskas med en fjärdedel och efter ett-hundraåttio dagar med hälften. Efter ett år skall intet arvode utgå, förrän han åter intager sin plats i riksdagen.

Vid frånvaro från riksdagsarbetet av annan anledning än förut angivits är riksdagsman för tid, varmed frånvaron i en följd överstiger trettio dagar, icke berättigad till arvode. Om särskilda omständigheter därtill föranleda, må kanslideputerade medgiva att arvode utgår jämväl efter den trettionde dagen, dock högst enligt de grunder som gälla, om förfallet är sjukdom.

2 mom. Blir riksdagsman av offentligt uppdrag, som i 1 mom. första stycket sägs och för vilket traktamentsersättning utgår, förhindrad deltaga i riksdagsgöromålen, äger han icke uppbära traktamente för dag enligt denna stadga.

Är förfallet sjukdom, skall från och med den trettioförsta till och med den nittionde dagen traktamente för dag icke utgå. Från och med den nittioförsta dagen skall ej heller traktamente för natt utgå.

Är förfallet av sådan art som avses i 1 mom. tredje stycket, skall vid frånvaro trettio dagar i en följd traktamente för dag icke utgå. Vid fortsatt frånvaro skall därefter icke heller traktamente för natt utgå. Om särskilda omständigheter därtill föranleda, må kanslideputerade medgiva att traktamente för natt utgår jämväl efter den trettionde dagen, dock högst enligt de grunder som gälla, om förfallet är sjukdom.

3 §.

Riksdagsman äger på det allmännas bekostnad företaga resor å statliga och enskilda järnvägar.

Riksdagsman, som hänföres till traktamentszon 2 eller 3 enligt denna stadga, må jämväl vid begagnande av annat färdmedel på det allmännas be-

kostnad resa till och från riksdagen samt under tid, då riksdagen håller session eller riksdagsutskott, vari han deltagar, sammanträder, mellan riksdagsorten och hemorten.

4 §.

Kamrarnas talmän erhålla representationsbidrag med 8.000 kronor för år.

5 §.

Ledamot av utrikesnämnden, så ock suppleant, åtnjuter under tid, då riksdagen ej håller session, dels arvode med tjugofem kronor för sammanträdesdag, dels ock ersättning för kostnaden för resa till och från sammanträde med nämnden ävensom traktamentsersättning enligt allmänna resereglementet.

6 §.

Arvode utbetalas med en tolfedel varje kalendermånad.

Traktamente bör utbetalas månadsvis med två tredjedelar under vårsessionen och en tredjedel under höstsessionen, där sådan hålles.

7 §.

Den som uppburit arvode såsom riksdagsman för minst åtta år före 65 års ålder skall äga rätt till egenpension och familjepension enligt bestämmelserna i 8—15 §§ här nedan.

Fullmäktige i riksgäldskontoret må, när särskilda omständigheter därtill föranleda, besluta att sådan rätt till pension skall gälla jämväl i fall, där arvode åtnjutits för kortare tid än åtta år.

8 §.

Pensionsförmånerna skola så avvägas, att de tillsammans med sådan folkpension, annan pension på grund av lagstiftning om en allmän pensionsförsäkring samt ersättning på grund av annan socialförsäkring eller därmed jämförlig anordning, till vilken kan föreligga rätt — eller skulle hava föreläggat rätt, om nämnda lagstiftning utan inskränkning ägt tillämpning å vederbörande — bereda riksdagsmannen respektive hans efterlevande förmåner (*bruttopensionsförmåner*) i enlighet med vad i det följande sägs.

Vad i föregående stycke sagts om sådana förmåner, som jämte pension enligt stadgan skola ingå i bruttopensionsnivån, avser icke förmåner, vilka bestämmas med beaktande av samtidigt utgående pension enligt stadgan, och skall, i den utsträckning fullmäktige i riksgäldskontoret med stöd av riksdagens beslut så föreskrivit, ej heller gälla i fråga om andra förmåner eller i fall, då hel pension ej utgår enligt stadgan.

9 §.

Är den som uppfyller förutsättningarna för pension enligt denna stadga berättigad att för samma tid uppbära annan genom samme riksdagsmans anställning eller uppdrag grundad egen- respektive familjepensionsförmån, vilken utgår på grund av bestämmelser för innehavare av anställning, som i 1 § 1 mom. tredje stycket sägs, skall för denna tid pensionen enligt stadgan nedsättas i den mån så erfordras för att de sammanlagda pensionsförmånerna icke skola överstiga det belopp, vartill pensionsförmån av ifrågasvarande slag skulle hava beräknats vid tillämpning av det högsta av pensionsunderlagen och tillgodoräkning av all tid, som beaktats enligt stadgan och nämnda bestämmelser.

Är den som uppfyller förutsättningarna för egenpension enligt stadgan berättigad att för samma tid uppbära lön eller därmed jämförlig ersättning på grund av anställning som avses i föregående stycke, må för denna tid egenpensionen enligt stadgan endast utgå med belopp, varmed den må överstiga löneförmånen.

Där ej fullmäktige i riksgäldskontoret annorlunda förordnar skall familjepension, som enligt stadgan utgår efter viss riksdagsman, om den berättigade på grund av statlig eller icke-statlig pensionering åtnjuter egenpensionsförmån eller sådan familjepensionsförmån, som grundar sig på annan persons anställning eller uppdrag, utgöra tre fjärdedelar av eljest gällande belopp, dock minst hela pensionsbeloppet minskat med beloppet av den andra pensionsinkomst, vartill hänsyn sålunda skall tagas.

10 §.

Egenpensionsförmånerna utgöras av *alderspension* för tid efter det den berättigade uppnått 65 års ålder samt *sjukpension* för sådan tid före nämnda ålder, då han på grund av varaktig arbetsoförmåga må äga rätt till folkpension. Egenpension tillkommer dock ej någon för tid, då han tillhör riksdagen.

11 §.

1 mom. Egenpensions belopp för månad skall, på sätt i 4 mom. sägs, bestämmas med hänsyn till beloppet av den berättigades *pensionsunderlag* samt längden av hans *pensionsgrundande tid*.

2 mom. Pensionsunderlaget utgöres, där ej annat följer av andra och tredje styckena, av det arvode för månad, som enligt stadgan gällt, då den berättigade senast tillhört riksdagen.

Där arvodet för någon del av de senaste fem årsperioderna av uppdragstiden haft annat belopp än det för vederbörande senast gällande, skola fullmäktige i riksgäldskontoret bestämma pensionsunderlagets storlek med beaktande av de för motsvarande fall gällande bestämmelserna för statsanställda. Arvode till annat belopp än det för vederbörande senast gällande skall härvid av fullmäktige beaktas med det belopp, som framkommer, då arvodet

förändras i samma grad, som närmast jämförligt löneklassbelopp för statliga befattningshavare må hava förändrats från den tid arvodet varit gällande till tiden för avgången från uppdraget.

Inträder rätten till pensionen senare än vid tiden för avgången, skall enligt första eller andra stycket beräknat pensionsunderlag beaktas med det belopp som framkommer, då underlagsbeloppet från nämnda tid intill dess pensionen skall börja utgå förändras enligt i 14 § angivna grunder.

3 mom. Såsom pensionsgrundande tid tillgodoräknas den berättigade den tid, för vilken han före 65 års ålder åtnjöt arvode såsom ledamot av riksdagen. Riksdagsman, som avgått från sitt uppdrag med rätt till sjukpension, äger jämväl tillgodoräkna sådan tid före nämnda ålder, som från avgången må återstå till utgången av den period, för vilken han var vald, dock icke längre tid än till utgången av tredje kalenderåret efter avgångsåret.

4 mom. Där den pensionsgrundande tiden utgör minst trettio år, skall egenpensionen utgöra 65 procent av pensionsunderlaget. I annat fall skall den vara avkortad och utgöra så stor del av hel pension som svarar mot förhållandet mellan antalet tillgodoräknade uppdragsår och trettio.

12 §.

Följande efterlevande till den, som uppfyllt de i 7 § angivna förutsättningarna för pensionsrätt, äro berättigade till *familjepension*, nämligen

a) änka, såframt hon icke ingått nytt äktenskap och äktenskapet med riksdagsmannen ingåtts senast den dag han fyllt 60 år, samt

b) barn (adoptivbarn), som ej fyllt 19 år, dock icke barn, som vid riksdagsmannens frånfälle var adopterat av annan, med mindre denne var riksdagsmannens make.

Villkoret i fråga om riksdagsmannens ålder vid äktenskapets ingående skall icke gälla, där änkan genom äktenskapet förlorat rätt till familjepension, som utgått på grund av denna stadga eller pensionsbestämmelser, som i 9 § första stycket avses, eller hon tidigare varit gift med riksdagsmannen, innan denne överskridit åldersgränsen.

13 §.

1 mom. Familjepensions belopp för ensam förmånsberättigad (*familjepensions normalbelopp*) utgör

a) där riksdagsmannen vid frånfället innehade sitt uppdrag: hälften av det belopp, vartill sjukpension skulle hava beräknats för honom, därest han vid den tidpunkt, då frånfället inträffade, hade tillträtt sådan pension,

b) där han vid frånfället åtnjöt eller i annat fall än under a) avses ägde rätt att framdeles komma i åtnjutande av egenpension: hälften av egenpensionens belopp.

Vid beräkning enligt detta moment skall egenpension, som nedsatts eller skulle hava nedsatts enligt bestämmelserna i 9 §, beaktas med sitt oreducerade belopp.

2 mom. Under tid, då familjepension utgår för två eller flera förmånsberättigade, utgör familjepensionen nedan angivna procent av normalbeloppet.

Tillämpligt antal berättigade	Procent av normal- beloppet
1	100
2	140
Flera än 2	140 ökat med 20 för varje berättigad ut- över 2.

Av pensionsbelopp, som är gemensamt för änka och barn, utgår till änkan ett belopp lika med 80 procent av normalbeloppet och till barnet eller barnen gemensamt återstoden av pensionsbeloppet. Belopp, som är gemensamt för barn, fördelas lika mellan dem.

14 §.

Bruttobeloppet av beviljad egenpension eller familjepension skall förändras enligt de grunder, som för varje tid gälla i motsvarande hänseende i fråga om pension på grund av statsanställning.

15 §.

Pension utgår, efter ansökan hos fullmäktige i riksgäldskontoret, i de fall, då pension i särskild ordning beviljats av fullmäktige, från och med den dag fullmäktige bestämma och i övriga fall från och med dagen näst efter den, då rätten till pension inträtt. Pensionen utgår till och med den dag, då en månad förflutit efter pensionstagarens frånfälle, eller, där pensionsrätten upphör av annan anledning, till och med utgången av den månad, under vilken rätten upphört.

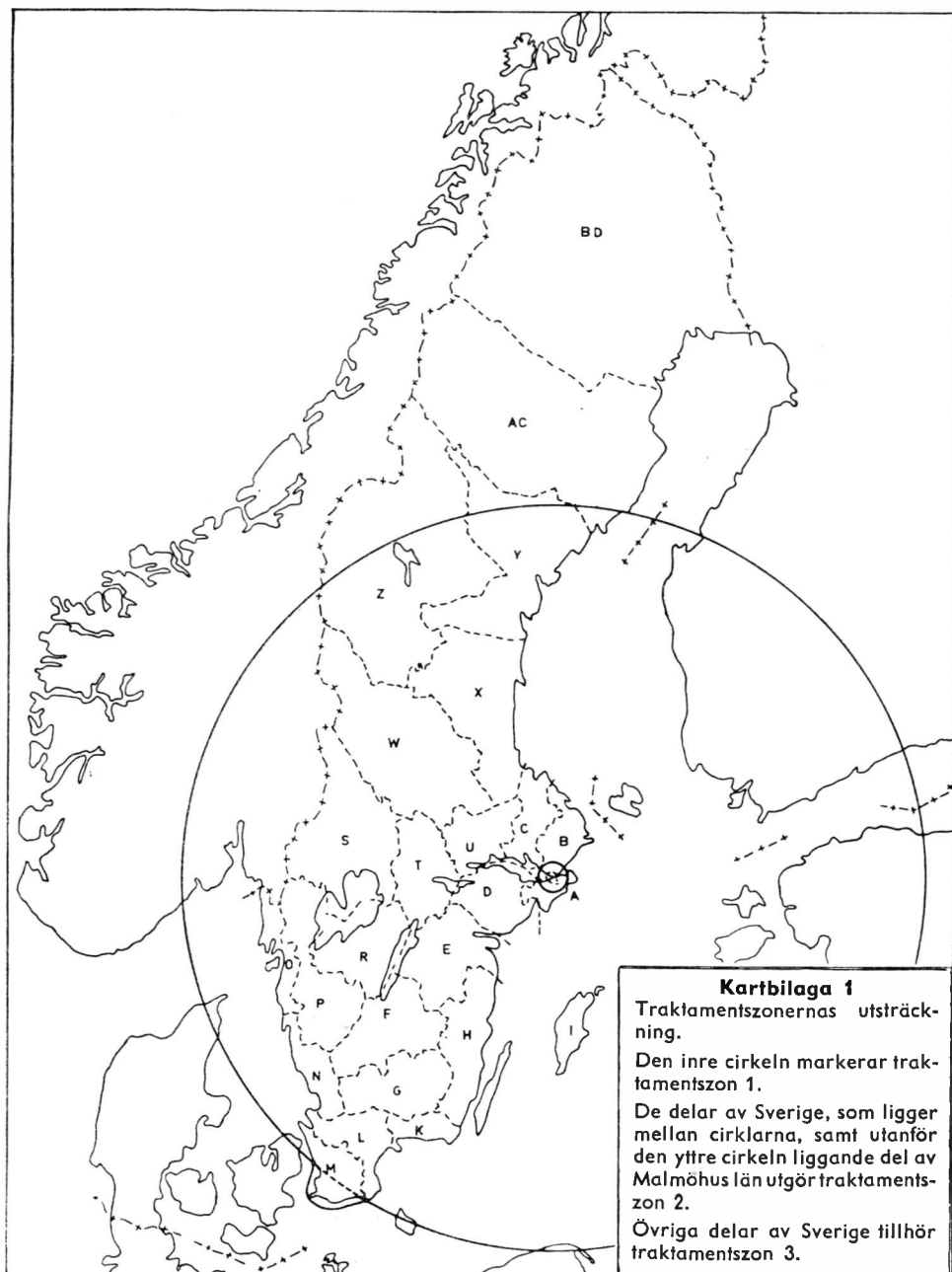
Utbetalning av pension sker månadsvis i efterskott, dock att efter pensionstagarens frånfälle återstående pensionsbelopp må kunna utbetalas förskottsvis.

16 §.

De tilläggbestämmelser, som må erfordras för tillämpningen av denna stadga, meddelas i fråga om 1—6 §§ av kanslideputerade tillika med kamrarnas talmän samt i fråga om 7—15 §§ av fullmäktige i riksgäldskontoret.

Denna stadga träder i kraft i vad den avser arvoden och traktamenten den 1 januari 1959 och i övrigt den 1 juli 1959, från vilka tidpunkter tidigare bestämmelser i motsvarande hänseenden skola upphöra att gälla, såvitt angår

den som då blir underkastad stadgan. Bestämmelserna om pension skola likväl icke gälla i fråga om den, som ej uppburit arvode för tid efter utgången av år 1958. Dessa bestämmelser skola icke heller gälla i fråga om den, som väl uppburit arvode för sådan tid men redan dessförinnan uppnått 65 års ålder, med mindre han tillhört riksdagen i en följd från tidpunkt, som ligger före den 1 januari 1959, eller fullmäktige i riksgäldskontoret med hänsyn till särskilda omständigheter medgivit, att bestämmelserna ändock må tillämpas. I övrigt skola gälla de övergångsbestämmelser, som fullmäktige i riksgäldskontoret med beaktande av motsvarande bestämmelser för statliga anställningshavare finna erforderligt meddela.

Kartbilaga 2

Trakamentszon 1 inlagd på
karta över "Stor-Stockholm"

